

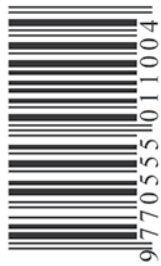
ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

pravoslavljje.srb : www.pravoslavljje.rs

Број 1132 Цена 90 динара 2.5 KM 15. мај 2014. године Излази 1. и 15. у месецу

ISSN 0555-0114

Званични приједи

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј уручио је 29. априла 2014. у Патријаршији српској у Београду Орден Светог цара Константина др Леониду Решетњикову, директору Руског института за стратешка истраживања (РИСИ), за његову делотворну љубав према Српској Цркви и српском народу, нарочито показану несебичним залагањем и уложеним трудом на продубљивању и јачању односа између Руске Федерације и Републике Србије.

Свечаној додели високог признања СПЦ присуствовали су Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије и Епископ липљански Г. Јован, оснивач НВО „Наша Србија“ г. Млађан Ђорђевић, више чланова руске Думе, као и пријатељи и сарадници др Решетњикова.

Уручујући орден, Патријарх Иринеј је између осталог рекао: „Др Решетњиков је човек одан својој вери и својој Цркви. Одликован је Орденом Светог кнеза Данила и Светог Димитрија Донског, што су одликовања која Руска Православна Црква додељује посебно заслужним личностима.“ „Иначе, привржено ради на зближавању наших народа и учвршћивању њихових веза,“ истакао је Патријарх. Захваљујући на високом одликовању, др Решетњиков је рекао: „За мене је награда Српског Патријарха најзначајнија награда, и у истом је рангу као и награда Светог кнеза Данила. Обећавам Вам, Ваша Светости, да ћу и остатак свога живота, ако Бог да, посветити Руској Православној Цркви и Српској Православној Цркви, нашем православном свету.“ Др Леонид Решетњиков је Патријарху Иринеју поклатио традиционалну руску чашу за чај и књигу *Враћивши се Русији*, управо изашлу из штампе.

Доктор историјских наука Леонид Петровић Решетњиков, директор Руског института за стратешка истраживања, говори српски, бугарски и грчки језик. Носилац је поред црквених и високих државних одличја:

Ордена за храброст и Ордена части. Члан је Колегијума Министарства регионалног развоја РФ, Научног савета при Министарству спољних послова РФ, Научног савета при Савету безбедности РФ и Социјалног савета Министарства одбране РФ. Председник је Одбора добротворног фонда „Наслеђе“ и Повереничког одбора Ипатијевског мушког манастира Свете Тројице у Костроми.

Свечаност у Патријаршији српској у Београду пратили су многобројни представници медија.

Патријарх српски Иринеј примио је 5. маја 2014. у Патријаршији српској у Београду г. Константина Косачева, руководиоца

Федералне агенције за Заједницу независних држава, сународнике који живе у иностранству и међународну хуманитарну сарадњу (Россотрудничество) и г. Валерија Рјазанског, председника Одбора Савета федерације за социјалну политику.

Истог дана, Патријарх Српски примио је монсињора Орланда Антонинија, апостолског нунција у Београду, са сарадницима. Пријемима је присуствовао Епископ ремезијански Г. Андреј.

Првојерарх Српски примио је, 7. маја 2014, у Патријаршији српској у Београду делегацију православних Шпанаца из Епархије западноевропске Српске Православне Цркве, на челу са протојерејем-ставрофором Жоаном Гарсијом.

Састанку је присуствовао и декан Академије СПЦ за уметности и конзервацију протојереј-ставрофор др Радомир Поповић, као суорганизатор посете.

У разговору о. Жоан је подсетио Патријарха Српског на историјат парохија СПЦ у Шпанији, али и на мисионарске активности православних у Барселони, Каталонији, као и у целој Шпанији и Јужној Америци, са посебним освртом на црквену високошколску установу која функционише у главном граду Каталоније, а на којој се учи православна теологија и иконографија. Професори са ове црквене школе два пута годишње предају на два шпанска универзитета на теме из области православне теологије и иконографије. У вези са тим, о. Жоан је понудио сарадњу са Православним богословским факултетом и Академијом СПЦ за уметности и конзервацију.

У Саборној цркви

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је 27. априла 2014. године Свету Архијерејску Литургију у Саборној цркви у Београду.

У Јајинцима

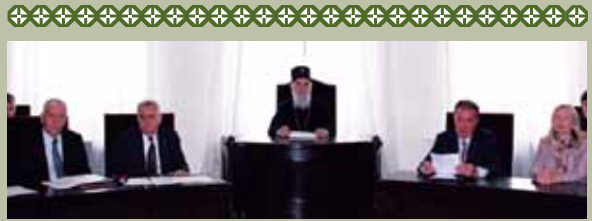
У Недељу Мироносица, 4. маја 2014, Патријарх Иринеј је служио Свету Архијерејску Литургију у Храму Св. Ђирила и Методија у београдском насељу Јајинци. Саслуживало је више свештеника и ђакон. После причешћа Патријарх Иринеј је беседио, а затим је служен помен јајиначким жртвама. Овај храм се налази у непосредној близини Спомен-комплекса Јајинци. На том простору је за време окупације у Србији (1941–1944) стрељано 80.000 родољуба свих националности, највише српске. Стрељања у Јајинцима су почела од јула 1941. када је погубљена прва група осуђених Јевреја. Од тада, па све до почетка уклањања немачких трагова злочина у окупираном Београду, стрелиште у Јајинцима је било стратиште где је за време окупације побијено највише осуђеника у читавој окупираној Србији.

У касарни „Топчидер“

Патријарх Иринеј осветио је, 5. маја 2014, на празник Светог свештеномученика Платона Бањалучког, капелу Светог Теодора Тирона у касарни „Топчидер“, а затим је одслужио прву Свету Архијерејску Литургију у новоосвећеној капели.

Његову Светост испред Команде за обуку дочекао је велики број официјерског и подофицијерског кора Војске

На Скупштини Друштва за подизање Храма Светог Саве

Под заједничким председавањем Патријарха српског Иринеја и председника Републике Србије г. Томислава Николића, 29. априла 2014, у Патријаршији српској у Београду одржана је 12. редовна Скупштина Друштва за подизање Храма Светог Саве на Врачару. Скупштина је започела кратком молитвом, којој су у Патријаршијској капели Св. Симеона Мироточивог присуствовали Патријарх Иринеј, г. Томислав Николић, у својству председника Главног одбора Друштва, чланови Друштва, као и свештенослужитељи Храма протојереји-ставрофори Стојадин Павловић и Радивој Панић.

Отварајући Скупштину, Патријарх Српски је, између осталог, рекао да се ове године очекује извођење унутрашњих радова након припреме и избора извођача: „Очекују се донације, око 30 милиона евра, од Мајке Русије, након потписаних споразума од стране највиших државника Републике Србије и Руске Федерације.“ Патријарх је констатовао да ће сви недостаци бити отклоњени, и заветни храм српског народа ће бити уређен, не према првобитном пројекту Александра Дерока, него према допуњеном и осавремењеном пројекту.

„Биће ово храм достојан српског народа и отаџбине,“ истакао је Патријарх и посебно захвалио свим добротворима и дародавцима широм света, нашим људима из расејања, као и сестринским помесним Православним Црквама. Патријарх је благодарио и на помоћи државе Србије, рекавши да ће се „Црква увек сећати великих приложника и донатора, али и да никада неће заборавити ни оне мале који приложише своју 'удовичну лепту'“.

На крају свог обраћања, Његова Светост је нагласио да је овај спомен-храм најбоља потврда да смо ми као народ остали достојни потомци наших предака и да ниједна велика црква није грађена из луксуза или вишка, него да је то увек лишавање, жртвовање од свога, што се и у наше време потврђује.

Саопштење са Скупштине Друштва се може у целисти прочитати на веб-сајту Информативне службе Српске Православне Цркве, на адреси <http://spc.rs>.

Фото: Синиша Јовановић

Србије, као и свештеници и ђакони који су овом приликом саслуживали Патријарху Српском. Литургији су присуствовали престолонаследник Александар II Карађорђевић, заменик начелника генералштаба Војске РС генерал-потпуковник Јовица Драганић, командант ➔

Команде за обуку генерал-мајор Ђокица Петровић, бригадни генерал Станко Васиљевић и други.

После чина освећења, Његова Светост се обратио присутнима изразивши велику радост због чињенице да ова војна установа добија дивно богослужбено место на којем ће се водити редован литургијски живот.

Команда за обуку доделила је Патријарху Иринеју признање (плакету) за допринос у обновљењу верског живота у Војсци Србије.

Као израз благодарности за указану помоћ при опремању ове капеле и за афирмацију верске службе у Команди за обуку, додељене су грамате и манастиру Жича, заједници „Земља живих“ при манастиру Ковиљ и Академији СПЦ за уметности и конзервацију.

Приредио: јереј Владимир Вранић

На Ђурђевдан

Црква Св. великомученика Георгија на Бежанији прославила је 6. маја 2014. своју храмовну славу еухаристијским сабрањем којим је началствовао Патријарх српски Иринеј уз саслужење свештенства Архиеписко-

пије београдско-карловачке и осам ђакона. После причешћа многобројног верног народа и литије око овог храма, Његова Светост је преломио славски колач са домаћинима славе.

На слави код председника РС

Милорад Додик, председник Републике Српске, прославио је 6. маја 2014. крсну славу Ђурђевдан у родитељској кући у Мрчевцима, код Лакташа. Чин резања славског колача обавио је Патријарх српски Г. Иринеј. Уз богату славску трпезу, прослави су присуствовали породица као и велики број пријатеља и гостију.

Извор: www.nezavisne.com

У Цркви Св. Марка

Светом Литургијом, којом је 8. маја 2014. началствовао Патријарх Иринеј, свечано је прослављена храмовна слава Цркве Св. апостола и јеванђелисте Марка у Београду.

Саслуживали су свештеници Архиепископије београдско-карловачке и других епископија. На богослужењу је Његова Светост произвео презвитера Небојшу Тополића у чин протопрезвитера. Преломивши славски колач, Патријарх је честитао храмовну славу старешини цркве протојереју-ставрофору Трајану Којићу и свештеничком братству. Слави су присуствовали бројни представници јавног живота Београда.

ПРАВОСЛАВЉЕ 1132

2

Активности Патријарха

6

Сећање на страдање
српског народа

9

Радослав Грујић је био жртва
идеолошког мотивисаног прогона
Славица Лазић

13

Разговор са проф.
др Ксенијом Кончаревић
Теолошко образовање
за трећи миленијум

16

Теологија и наука у дијалогу (4)
Стварање ни из чега
и Велики прасак

18

Разговор са Архимандритом
др Тихоном (Ракићевићем)
Појава голубова на месту
страдања Милице Костић
Снежана Круњковић

22

Икар из Подгорине

24

Положај детета у Цркви (13)
Право на благодат
Ивица Живковић

26

Аустроугарско бомбардовање
Његошеве капеле на Ловћену
др Александар Раковић

28

Како нас је видео А. Рајс (9)
Бране своја огњишта
Анђоније Ђурић

30

„Трећи балкански рат“
Живорад Јанковић

32

Брига Српске Цркве
о избеглицама у
Првом светском рату
Радован Пиљковић

34

Украјинске верске теме
др Александар Раковић

36

Вредне руке
у древној светињи
мр Биљана Цинцар Костић

37

Симпосион о
православном богословљу
у литургијском контексту
Прошођакон Зоран Андрић

38

Свет књиге

40

Наука, уметност, култура...

42

Кроз хришћански свет

44

Из живота Цркве

На насловној страни:

Краљева црква (манастир Студеница)

Снимио и обрадио: Саша Илић

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Члан Св. Арх. Синода задужен за надзор над радом
Информативно-издавачке установе Св. Арх. Синода СПЦ
Епископ зворничко-тузлански Хризостом

Главни и одговорни уредник
Презвитер мр Александар Ђаковац

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Круњковић

Фотограф
Ђакон Драган С. Танасијевић

Лектор и коректор
Ђорђе Остојић

Чланови редакције
Презвитер др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица Лазић

Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар
и август двобој. Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полугодишња 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
Патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.

Уплате не слати поштанском упутницом!
Не слати девизне чекове!

Годишња претплата за иностранство:
Обична поштом је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35GBP;
авионска: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:
Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDE33)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS35145007080000135615
Informativno Izdavacka Ustanova Srpske Pravoslavne Crkve,
Kralja Petra 5, Beograd
Charges: For the account of ordering customer

Телефони:
Редакција: +381 11 30-25-116
Маркетинг: +381 11 30-25-113
Претплата: +381 11 30-25-103, 30-25-113, 064 17-83-786
e-mail: pravoslavije@spc.rs – редакција
pretplata@spc.rs – претплата

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови достављени
редакцији „Православља“ подлежу анонимној рецензији.
Текстови и прилози објављени у „Православљу“ представљају
става аутора.

Сва права задржана. Свако прештампавање, копирање,
умножавање, објављивање и дистрибуирање целих или делова
ових новина или чланака објављених у њима забрањено је и
представља повреду ауторског права и кривично дело.

Дизајн: Соба.rs
Графичка припрема: Срећко Петровић
Штампа: „Политика“ А. Д.

Дистрибутер: „Polydor“ д.о.о.,
Ломина 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-138

СПР – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)
ISSN 0555-0114 = Православље
COBISS.SR-ID 16399106

Православље се штампа уз помоћ Канцеларије
за сарадњу са Црквама и верским заједницама
Владе Републике Србије

Патријарх Иринеј служио Свету Архијерејску Литургију у селу Млака код Јасеновца

Сећање на страдање српског народа

Ћакон Владислав Голић

Обнову Цркве Светог Илије иницирао је Секретаријат за вјере Владе Републике Српске, а у плану је да црква потпуно буде обновљена током наредне године

Трећег дана празника Васкрсења Христовог, а на дан пробоја јасеновачких логораша, 22. априла, Његова Светост Патријарх српски Господин Иринеј служио је Свету Архијерејску Литургију у Цркви Светог пророка Илије у Млаки, код Јасеновца, уз саслужење Митрополита црногорско-приморског Господина Амфилохија и Епископа липљанског Господина Јована. На Литургији је служен помен свим невино страдалим јасеновачким жртвама.

Млака и Јабланац су била једина два српска села на левој обали реке Саве која су обезбеђивала везу између Козаре и Славоније. Ова два села су удаљена од Јасеновца дванаест километара путем

низводно, а двадесет и три реком Савом. У Другом светском рату су због свог стратешког положаја су била прва на удару усташких снага. Млака и Јабланац су се налазили и у такозваном сигурносном појасу око логора Јасеновац, што је био додатни разлог за истребљење становништва ова два села.

У селу Млака, које је на плавном подручју Саве, пре Другог светског рата живело је око хиљаду и две стотине становника који су се бавили узгојем стоке и обрадом земљишта. Због честог изливања Саве број култура које су се могле узгајати био је минималан те је најзаступљенији био кукуруз.

Прве усташке снаге које су долазиле у село већ почетком 1941.

године били су припадници усташке заштите, такозвани „Мачековци“. На самом почетку рата, после капитулације Краљевине Југославије, Млаком су почеле патролирати усташке снаге те су почела и прва привођења ради успостављања власти НДХ. У априлу 1941. године ухапшено је шездесет виђенијих домаћина села Млака и одведено у логор Јасеновац. Након краћег задржавања враћени су кућама. Прва жртва из Млаке био је Миле Крлић који је ишао у логор Јасеновац да интервенише да се пусте ухапшени житељи његовог села.

Иако у великој несигурности, становници Млаке су живели на својим огњиштима све до априла

1942. године. Крајем 1941. године Млака је добила прву сталну усташку посаду – две сатније. Средином марта 1942. године у село долази римокатолички свештеник из Загреба који уз помоћ усташа организује покрштавање православних становника Млаке уз изговор да ће им на тај начин бити обезбеђен несметан живот. Након одређене припреме која је трајала десетак дана покрштавање је обављено у парохијском дому. Према сведочанству преживелих, покрштавање се састојало у изговарању формуле: „Нисам више православца него чист Хрват.“ Један број становника села није био на покрштавању јер су успели да се сакрију или на неки други начин избегну привођење.

Међутим, и поред покрштавања за мештане Млаке наступили су ускоро најтежи дани. Пошто се почетком априла у селу окупио већи број усташа почеле су припреме за хапшења. Будући да се Сава била излила и да је већи део села био поплављен почело је одузимање чамаца од свих становника села да би се спречило бежање преко реке у још увек слободне крајеве под Козаром. Ипак, на тај начин покољ су успели избећи мештани села Јабланац. Већ 13. на 14. април 1942. сви мештани Млаке били су похапшени и спроведени у сеоску школу и парохијски дом. Већ првог дана хапшења усташе су у селу убиле двадесет и шест људи и покопали их на ђубришту. Као разлог за одвођење људи у логор Јасеновац послужио је инсцениран догађај у селу. Наиме, усташе су донеле из Јасеновца три леша већ убијених логораша, обукли им усташке униформе и то представили као напад одбеглих сељана на њихове снаге. Због тога су решили да сви Млачани морају поћи у логор. Након неколико дана задржавања у школи и парохијском дому, прво је велики број жена и деце одвезен у Јасеновац, а потом и везани мушкарци. Мушкарци

Епископ липљански Господин Јован, Викарни епископ Патријарха српског, рекао је за РТРС да ране из Јасеновца у српском народу никада неће зацелити осим у Царству небесном, јер дубљих рана у хришћанској историји тешко да је било. У историји Цркве никада није забележено страдање за име Христово у оволиком броју, као што је то било у Јасеновцу. Није случајно да су у Другом светском рату највише страдали богоносни народи као што је јеврејски, руски, грчки и српски. Епископ липљански је истакао да српски народ не ради довољно на неговању сећања на страдање у Другом светском рату. „Ми се спутавамо јер нисмо у могућности да урадимо нешто велико али треба да радимо појединачним корацима и у континуитету, јер би у томе била наша предност у очувању сећања на страдање српског народа“, рекао је Владика Јован.

Директор Секретаријата за вјере Републике Српске господин Драган Давидовић најавио је да ће Република Српска и њено руководство морално, финансијски и духовно стати иза пројекта христјанизације Јасеновца, као највећег стратишта српског и других народа. Рекао је да је идеја о томе да се обнови Црква Светог Илије у Млаки као знак помена свим страдалим у Другом светском рату, потекла из Републике Српске и Секретаријата за вјере који је финансијски помогао почетну обнову цркве да би се у њој могло вршити богослужење. „Република Српска ће наставити да помаже Српску Православну Цркву у санацији ове цркве, а учествоваће и у изградњи нових спомен-обилежја која не постоје у мјесту Млака гдје је било највеће сабирно мјесто у оквиру логора Јасеновац за жене и дјецу с Козаре“, рекао је господин Давидовић.

из села Млаке који су доведени у Јасеновац били су међу првим жртвама које су превезене у Доњу Градину и тамо ликвидирани.

Будући да је село испражњено, усташе су почеле са претресом кућа и са прикупљањем свега онога што су могли наћи: новца, драгоцености, хране и свега осталог. Ускоро је почело одвожење прикупљене хране и стоке из села лађама за Јасеновац и друга места.

Међу одведеним Млачанима у Јасеновац вршена је подела на способне и неспособне за рад. Жене и деца су убрзо били транспортовани у логор Стара Градишка. Старији мушкарци су свој живот окончавали у Доњој Градини, док су млађи слати за Земун и Старо сајмиште одакле су одведени на рад у Немачку и Норвешку. Иста подела је вршена и у Старој Градишци међу женама и децом. Овде су децу одвајали од мајки и држали их посебно затворене у најтежим условима. Веома рет-

ко су добијали нешто хране, тако да су већину времена проводили гладни. Из Старе Градишке су често одлазили камиони са децом који су их одводили на усвајање и поделу међу Хрватима и Немцима. Наравно, том приликом су им се мењала имена и на тај начин они су губили сваку везу са својим пореклом. Тек појединци су успели након рата да пронађу своје породице или бар да сазнају шта се са њима десило. Поред преживеле деце из Млаке која су имала срећу да буду на неки начин изведена из логора, познато је по имену 286 деце која су пострадала у селу и логорима.

Након протеривања становника Млаке, усташке снаге су користиле сеоска имања за узгајање неопходних намирница за издржавање логора и усташке војске. Као радну снагу на пространим млачким имањима доводили су логораше из Јасеновца. Постојало је погрешно тумачење да је Млака била женски

логор управо због тога што су највећи број запослених на економији чиниле жене које су биле способне за рад. Међутим, на истим имањима али на другим врстама послова били су ангажовани и мушкарци. Жене су се обично бавиле пољским пословима око брања кукуруза, прикупљања сена и узгајања других врста док су мушкарци радили на извлачењу дрва из шуме.

Услови рада су били више него нељудски. Скоро свакодневно мокри, у блату и води, без могућности да одржавају основну личну хигијену, жене и мушкарци су били приморани да раде од изласка до заласка сунца, а највише у дугим летњим данима. Усташе које су пратиле логораше на рад врло често су се над њима иживљавали, те је велики број њих окончавао свој живот на месту где су радили. Убијене логораше усташе су бацале у сеоске бунаре, закопавале на ђубришта или једноставно бацале у реку. Скоро свакодневно до Млаке су доплљавали лешеве убијених логораша из Јасеновца. Због свега тога, Млака и њене њиве су претворене у једно велико гробље не само Млачана већ и многих других логораша Јасеновца који су доведени са разних страна.

Међутим, одвођење на рад била је и прилика да се побегне, тако да је један број логораша успео да надљудским напорима дође до слободе. Неки су у том покушају изгубили живот.

Након свих стравичних догађања у селу Млака током Другог

светског рата, 1945. године, након окончања рата, у село се вратило свега стотину и шездесет становника. Данас у селу Млака живи око четрдесет српских повратника. Село је разрушено, путна инфраструктура је у веома лошем стању, тако да се и до Цркве Светог Илије тешко стиже макадамским путем. Обнову Цркве Светог Илије иницирао је Секретаријат за вјере Владе Републике Српске, а у плану је да црква потпуно буде обновљена током наредне године.

У обраћању вернима Патријарх српски је рекао да Храм Светог Илије у Млаки лежи на мученичкој земљи на којој је страдало стотине хиљада мученика, само зато што су били Срби православне вере. „То је била њихова једина кривица, а зликовци су мислили да збришу с лица ове земље сав српски род и православни народ“, рекао је Патријарх Иринеј. Додао је да је тешко објаснити шта је те људе мотивисало на такав злочин. Према његовим речима, то је злочин већи од животињског и злочин који ни ђаво није чинио. „Страдали су људи, жене и народ, а најтрагичније је што су страдала невини деца. Племена Дијана Будисављевић спасила је више од дванаест хиљада деце, а колико је тек деце страдало то ће за народ и историју остати вечно тајна коју ће многи желети да ублаже“. Патријарх је нагласио да је земља на којој се простирао логор Јасеновац, натопљена крвљу и испуњена костима. Нагласио је да страдање невиног српског народа

у том логору није било узалудно јер су се они решили мука и своје патње коју је само Господ видео. „Сигуран сам да их је Бог наградио, јер се нису хтели одрећи свог имена и вере. Овај Храм Светог Илије у Млаки носи све ране нашег народа, невиних жена и још невиније деце који су страдали, јер су били анђели“, рекао је Патријарх српски пред неколико стотина окупљених верника. Његова Светост је нагласио да је страдање српског народа у логору Јасеновац најбољи доказ докле човек може да падне. „То није учинио странац из друге религије, већ што је најстрашније то су починили хришћани. Нећу да их осуђујемо или проклињемо, али то не смемо да заборавимо. Само дело проклиње, а оставимо Господу да им суди јер постоји закон и правда Божија“, нагласио је Патријарх Иринеј окупљеним верницима. „Света страстишта“, поручио је, „не смемо да заборавимо.“ „Зато је овај храм важан јер се душе страдалих радују овој Литургији, помену и храму. Нека им је слава и нека им Господ дарује вечни живот“, навео је Патријарх Иринеј. У својству изасланика председника Републике Српске господина Милорада Додика на Литургији је био и директор Републичког секретаријата за вјере господин Драган Давидовић, као и председник Српског народног вијећа у Хрватској господин Милорад Пуповац са свим значајнијим српским лидерима из Хрватске.

Извор: РТРС

О рехабилитацији декана Православног богословског факултета и академика протојереја-ставрофора др Радослава Грујића

На слици: проф. Грујић у Музеју Јужне Србије у Скопљу, где је основао и универзитет
Фото: www.novosti.rs

Радослав Грујић је био жртва идеолошки мотивисаног прогона

Професор Грујић под окупацијом није учествовао у колаборационистичкој пренемачкој пропаганди, нити се оглашавао у јавности осим у вези са питањима из области његове стручне експертизе

Славица Лазич

Седамдесет година после жигосања и терора којем га је изложила комунистичка власт, професор др Радослав М. Грујић је одлуком Вишег суда у Београду постхумно рехабилитован 14. марта ове године. Тиме су стављене ван снаге одлуке комунистичке власти послератне Југославије којима је овај научни радник, родољуб и хришћанин оптужен за најтежа злочиначка дела против свог народа. Судија Вишег суда у Београду Предраг Васић истакао је да су те одлуке ништавне од тренутка доношења у целини и да су ништавне све њихове правне последице чиме се рехабилитовани професор Грујић сматра неосуђиваним. У судници,

која је била испуњена поштоваоцима лика и дела покојног декана Православног богословског факултета, академицима, научним радницима и студентима Богословског факултета зачуо се аплауз.

Захтев за рехабилитацију протојереја-ставрофора и академика Радослава М. Грујића поднео је Богословски факултет у Београду. Крајем 1944. Суд части Универзитета у Београду затражио је од академика Грујића да се изјасни о својој делатности током Другог светског рата, на шта је он одговорио: „По строгом испиту своје савести и поступака слободно могу пред овим форумом рећи: да никада, ни пре рата, као ни током окупа-

Ректорат поздравља одлуку суда

Поводом вести о рехабилитацији професора Радослава Грујића, Ректорат Универзитета у Београду поздравља одлуку суда. Тиме се потврђују начела академских слобода и враћа дигнитет једном истинском интелектуалцу, универзитетском професору и члану САНУ, који је био посвећен очувању наше културне баштине.

*Ректор Универзитета
проф. др Владимир Бумбаширевић*

ције нисам ништа учинио што би могло бити на штету части, угледа и интереса народа уоп-

ште, а Универзитета посебно.“ Академик Грујић је кажњен удаљавањем са Универзитета, лишен српске националне чести и стављен на листу ратних злочинаца.

Институт за новију историју објавио је научни рад историчара Александра Стојановића *Српски цивилни и културни план владе Милана Недића* из кога се може видети учешће академика Грујића у његовој изради. „Ниједан од ових текстова не садржи ништа што би имало везе са фашизмом или нацизмом као идеологијом, а посебно се не односи на омладину већ на научни рад на наведеним темама. Професор Грујић под окупацијом није учествовао у колаборационистичкој пронемачкој пропаганди, нити се оглашавао у јавности осим у вези са питањима из области његове стручне експертизе“, закључак је аутора студије уз став да је Грујић био жртва идеолошки мотивисаног прогона у Југославији након ослобођења земље.

Сва ова страдања одразила су се на његово здравље. Преминуо је 25. маја 1955. на Хвару. На предлог управе Музеја СПЦ, земни остаци академика Грујића и његове супруге Милице пренети су са београдског Новог гробља у манастир Гргетег где су сахрањени поред Илариона Руварца и Федора Никића. На тај начин су спасени од уништења, јер је гробно место на Новом гробљу већ било препродато. Деце није имали.

фото: www.skcsvetisava.rs

Частан, високоморалан научник, прави хришћанин

Ја сам на суђење отишао из превеликог поштовања према том човеку који има велико научно дело на које се наша наука и данас може ослонити. Радослав Грујић је био човек широког образовања, лепих знања и изванредних научних резултата из области историјских наука, а бавио се и теолошким темама. Посебно се истакао у време када је дошло до чувеног загребачког велеиздајничког процеса 1908. када је 59 Срба у време Анексионе кризе било затворено и оптужено за велеиздају. Ту се нашао Радослав Грујић, у то време млад, недовољно афирмисан истраживач који је службовао у Бјеловару и написао књигу која се може сматрати апологијом српског народа у Хрватској. То је темељно дело са изванредним подацима о историји Срба из раније и новије прошлости, којим је показао колико је та оптужница неутемељена и тенденциозна. У то време у Хрватској су на власти били франкофуртимаши (франковци и крајње ригидни римокатолици), практично су се повезале будуће усташе са Римокатоличком црквом и требало је показати да је српски народ реметилачки народ који представља сметњу за развитак Хрвата. Бавио се историјом Славоније, Војне Крајине, проучавао је противсрпску римокатоличку политику у време силних покушаја да Србе превере (унијате).

Радослав Грујић је био један изузетно чедан, частан, поштен, вредан, одговоран, високоморалан човек, прави хришћанин. Није случајно да је захваљујући великом броју радова изабран за дописног члана САНУ 1939. године.

За време окупације бринући о судбини српског народа на захтев одређених недићевских кругова, направио је План националног спаса о научној и националној делатности српског народа на културном, просветном, научном и духовном плану. То му је узето за зло као да је сарађивао са окупатором и због тога је лишен националне чести. Окупатори су га жигосали као антигерманисту и антифашисту, а нова власт га после рата осуђује као сарадника окупатора. Колики је то nonsens!

Радослав Грујић представља истинску величину наше науке и заслужује сва признања, све почести и нашу жалост због неправде коју му је учинила тзв. Народна власт којој је сметало што је радио за добробит српског народа. То је била освета тадашњих власти које су прикривале злочине почињене од стране НДХ према српском културном наслеђу.

Академик Василије Крстић,
директор Архива САНУ

Савременост теолога и историчара Радослава Грујића

Замољен да нешто напишем о Радославу Грујићу желим најпре да истакнем да је српска историјска наука, првенствено она теолошка, имала (и има) у овоме изврсном научнику, ретко објективног мислиоца, што у нашој средини није чест случај ни код наших познатијих научника.

Оно што сам изабрао при поновном читању Грујићеве вредне књиге *Православна српска Црква* (прво издање 1921, а друго 1989. године) јесу следеће актуелности о којима ваља да мисле и даље разрађују одговорни српски интелектуалци (у првом реду историчари и теолози, али и шире, социолози и психолози):

Фото: www.eparhija-backa.org.rs

1. Откуд поновљени грађански ратови између Срба познатих и пре Косовске битке (Алтомановићи са Мрњавчевићима и Балшићима) па до краја Другог светског рата, донекле присутни и данас?

2. Како су и зашто прелазили Срби, кроз векове, у ислам и римокатолицизам добровољно? Какав је однос био и остао између присилног и добровољног конвертитства?

3. Да ли је тачан историјски податак (или је само претпоставка) да је најбројније унијаћење (православних у римокатолике) настало у 16. веку (папа Гргур XIII) и то из страха римокатолика од православних Срба који су у томе веку, (наводно) све до краја XVIII века били у данашњој Хрватској бројнији, угрожавајући тако, војним наталитетом, као православни, Римску цркву? Владимир Ђоровић пише: „У ропству под Турцима, ширили смо се (као Срби) не мање, него као да смо имали најекспанзивнију своју државу“.

4. Да ли је тачно, и ако је тачно – зашто је то урадио, да је 1350. године цар Душан силом одузео римокатоличке цркве и манастире својих поданика и присилио их све да приме православље?

5. Како се данас гледа на време фанариота и са њима у вези, на симонију у Србији и Српској Цркви; као последица њиховог насиља над Србима, требало би да је око 30.000 Срба у околини Призрена прешло у мухамеданство.

6. С обзиром на увек актуелно питање српске дијаспоре, вредно је подсетити шта је Радослав Грујић писао о Србима у Аустрији и Угарској, у Хрватској, Славонији и Далмацији.

7. Како процењивати став Добрице Ћосића да је трагедија српског народа кроз историју „недозвољено прекорачивање своје границе моћи и могућности, на примеру Хибриса – богиње охолости и пркоса из античке трагедије која брани прекорачивање границе божанског поретка и закона света“?

Ово је било само неколико, мислим актуелних питања, које сам уочио читајући ванредну књигу Радослава Грујића (1878–1955) *Православна српска Црква*, издану пре скоро сто година (!), који је заједно са Филаретом Гранићем (1883–1948) остао (од теолога) једини члан предратне САНУ у Београду.

Академик Владећ Јеротић

Неправда је исправљена

Професор др Радослав Грујић је 1945. године од комунистичких судова из политичких, верских, националних и идеолошких разлога удаљен као професор са Богословског факултета, лишен је српске националне части и стављен на листу ратних злочинаца. Од Државне комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача Федеративне Демократске Југославије квалификован је као злочинац који је сарађивао са окупатором у области културе и радио на фашизирању српског народа а за рачун окупатора преко наметнутог Српског цивилног плана.

Да би се ова неправда исправила Православни богословски факултет Универзитета у Београду покренуо је процедуру за рехабилитацију овог угледног професора и свештеника. Процедуру је водио и привео успешно крају пуномоћник Владимир Давидовић на чему му је Факултет захванан. Рочиште је обављено у Вишем суду у Београду 14. марта 2014. Усвојен је захтев за рехабилитацију пок. Радослава Грујића и све одлуке комунистичких судова су проглашене ништавним од тренутка доношења, у целини, и ништавне су све њихове правне последице.

Проф. др Радослав Грујић има се сматрати неосуђиваним. Неправда је исправљена 70 година након смрти Грујића и тако је скинута лага са овог угледног професора. Ово је значајно за Богословски факултет као и за Универзитет у Београду јер је један професор који је неправедно осуђен рехабилитован.

Професор саврофор
проф др Предраг Пузовић,
декан Богословског факултета
Универзитета у Београду ➔

ФОТО: WWW.MC.RS

Омаж Грујићу

Професор Радослав Грујић (29. јун 1878 – 25. мај 1955), протојереј-ставрофор и истакнути српски теолог, правник и историчар, али и успешан археолог, историчар уметности, музеолог и педагог, ментор више угледних младих научника, својим истраживањима и радом омеђио је етнички простор на којем је живео и понегде нестајао српски народ.

Корени његове најприсутније и најтрајније инспирације леже у домену историје српске Цркве, културе и уметности, односно суштинског вредновања наше културне историје, што се види из свих његових студија и текстова о споменицима, историјским збивањима, али и Грујићевим креативним залагањима за успостављање важних институција попут нових факултета (Филозофски факултет у Скопљу, 1936), музеја (Музеј Јужне Србије у Скопљу, 1936), или научних публикација (Гласник Скопског научног друштва, 1936), које сведоче о битним открићима, пре свих је ту Грујићево археолошко раскопавање затрпаних рушевина велелепне Душанове задужбине, маузолеја посвећеног Светим Арханђелима код Призрена, срушених доласком Турака, да би се од њеног камена изградила Синан-пашина џамија. Сагледавши важност овог споменика за српску историју, али и неопходност великих средстава за његово откривање испод дебелог наноса земље, у немогућности да финансијску помоћ добије од државе или Цркве, Грујић се обратио војсци, надлежном генералу Милану Недићу, који му је помогао у откривању затрпаних рушевина. Показало се да је маузолеј цара Душана, најмоћнијег српског владара средњег века, после манастира Дечана, као грандиозне апотеозе хришћанства кроз иконографски приказ фресака, био другачије украшен, судећи по преосталим фрагментима сликаног и наглашеног скулптуралног украса.

Веома је значајно Грујићево ангажовање на заштити српске културне баштине у погромима Другог светског рата, када су од усташа страдали српски фрушкогорски манастири у Срему и из оскрнављених цркава манастира Бешенова, Шишатовца и Јаска, поред црквених драгоцености спасене мошти српских светитеља – кнеза Лаза-

ра, цара Уроша и деспота Стефана Штиљановића, које се и данас налазе пред главним олтаром у београдској Саборној цркви. Храбро Грујићево залагање да се спасу мошти код Јохана фон Рајевица током Другог светског рата у Београду задуженог за заштиту споменика културе у немачком Управном штабу за Србију, у многим недаћама окупираног Београда и поражене државе – било је равно чуду! Ништа мање важна је и Грујићева заслуга када је почетком 1946. предложио црквеним властима да се од државних власти тражи да се у Београд пренесе културно-историјско благо СПЦ које је у току Другог светског рата однесено из цркава и манастира СПЦ са подручја НДХ. Предлог Грујића је прихваћен од Светог Синода и Грујић је умољен да сачини елаборат о начину регистрација и враћања однетих црквеноуметничких предмета. Формирана је Комисија од црквених и државних власти, која је требало да идентификује све драгоцености које су у току Другог светског рата, у 40 вагона пренете у Загреб. Наредбом Министарства просвете 4. октобра 1945. све то благо требало је да се врати СПЦ. Међутим, у току рада Комисије, издато је накнадно наређење од стране Комитета за културу и уметност при Влади ФНРЈ, „да се СПЦ имају предати само културно-историјски и други предмети СПЦ, манастира итд. који су однесени са територије НР Србије и њених области (Војводина) а сада се налазе похрањени у Загребу. Предмети са територије НР Хрватске и даље остају на истом подручју“.

Црквене драгоцености чије је враћање одобрено, допремљене су априла 1946. у 11 вагона у Београд, враћене су у манастире који нису страдали, а остале депоноване у Патријаршији, припремљене за излагање у црквеном Музеју, који је коначно отворен 14. јуна 1954. Радослав Грујић је био један од главних оснивача Музеја СПЦ. Најдрагоценију целину у саставу Музеја СПЦ чини његова богата оставштина, која по својој садржини, уметничкој и историјској вредности, може да чини један засебан музеј.

Проф. др Аника Сковран,
последњи асистент проф. Грујића

Разговор са проф. др Ксенијом Кончаревић, продеканом за наставу Православног богословског факултета у Београду

Теолошко образовање за трећи миленијум

Разговор водила О. С.

У литератури из области дидактике и образовне политике често се среће синтагма „образовање за трећи миленијум“. Шта подразумева универзитетско образовање за трећи миленијум?

– Високо образовање током минуле деценије доживело је, и у нашој средини и у европском образовном простору (укључујући и земље Источне Европе), коренито преобликовање и реструктурирање у складу са начелима Болоњске конвенције. Уведено је степеновање студија, јасније су дефинисани параметри циљева и исхода образовања на нивоу сваког студијског програма и сваког наставног предмета понаособ, примењени квантитативни критеријуми одређивања опсега и дубине изучавања наставних са-

држаја и дата далеко већа слобода студентима у обликовању њиховог образовања путем опредељивања за изборне предмете или модуле и путем могућности комбиновања профила основних, мастер и докторских студија у оквиру више научних области из сродне групе. Настојало се да, уз све реформске захвате, систем високог образовања задржи своју суштину – а она се огледа у конципирању високог образовања као усмереног и вођеног самообразовања. Концепт „високог образовања за трећи миленијум“ подразумева потпуније опште образовање, посебно конципирање једне широке основе знања и академских компетенција неопходних за савремене услове живота и рада. Ту је и пружање адекватног стручног образовања, са могућношћу перманент-

ног усавршавања и оспособљавања током целог живота, као и ширење могућности за стицање научних и стручних квалификација – не само на основу редовног школовања, већ и употпуњавањем „карте личних способности“ која представља „попис“ свих актуелних стручних знања и способности појединца.

У чему се састоји актуелна реформа теолошких студија?

– Реформа високошколског теолошког образовања у Србији, која је подстакнута новим циклусом акредитације високошколских установа, усмерена је пре свега на иновирање наставних планова и програма, проширивање и продубљавање професионалне компетенције дипломираних теолога, као и подстицање нових облика и метода рада. Укидају се, сажимају, ➔

диференцирају, реструктурирају, пресистематизују постојећи, али и уводе нови предмети и предметна подручја, коригују се хронолошке димензије наставе (имамо у виду продужавање времена школовања за већину студентске популације на пет година – основне и мастер студије), врше се прерасподеле у погледу редоследа наставних предмета, са померањем неких од њих на раније, а неких на касније етапе школовања. Овде је најосетљивије питање селекција наставних предмета, односно нормирање који ће се предмети и студијске дисциплине наћи у склопу студијских планова. С једне стране, поставља се начелни проблем које теолошке дисциплине заступити и у ком обиму, с обзиром на то да је сваки предмет настао дидактичким транспонованњем одређене научне дисциплине, те да избор стручних теолошких предмета генерално одражава концепт и структуру теологије. С друге стране, не мање важно је и питање саодноса општеобразовних, општестручних и ужестручних предмета у курикулумима, нарочито статус ових првих, којима се у савременој парадигми образовања на свим нивоима, па и високошколском, придаје све већи значај. Из историје духовног образовања познато нам је да је ово питање од давнина изазивало бурне дискусије: тако, Климент Александријски и Ориген били су принуђени да стају у одбрану изучавања „спољашњих наука“ (које су изван стриктно теолошких знања) пред онима који су тврдили да се „треба бавити само најнеопходнијим стварима, као што су елементарне одредбе вере, и да су спољашња учења (то јест, науке незнабожаца) нама (хришћанима) страна и непотребна, јер нас само узалуд оптерећују и одвлаче према стварима које немају везе са нашим спасењем“; њихов став је пресудно утицао на конципирање образовања у Александријској школи. У новијој историји, око овог проблема поделила

су се мишљења и у предсаборским дискусијама о реформи руске црквене просвете: представници конзервативне струје предлагали су изузимање свих нетеолошких дисциплина из планова духовних академија, док су либералнији предавачи сматрали да треба сачувати оне предмете који могу бити од значаја за теолошка истраживања, с тим да се изврши диференцијација планова по смеровима и да се за сваки смер понуди одређени круг релевантних помоћних, небогословских дисциплина. Занимљив пројекат у вези са овим предложили су протојереј С. Булгаков, протојереј А. Рождественски и професор С. Глаголев: они су заговарали стварање такве високошколске теолошке институције која би представљала својеврстан пандан Академији наука, с тим да се у њој сва световна знања презентирају из хришћанске перспективе, односно да се наука култивише на основу хришћанског погледа на свет.

Чиме је инспирисана реформа о којој говорите?

– Реформа система теолошког образовања, која се данас спроводи у разним националним, односно конфесионалним срединама, укључујући и српску, инспирисана је образовним и ширим друштвеним чиниоцима. Образовни разлози плод су процена слабости и недостатака образовне праксе на богословским факултетима, као и проблема који отежавају успешно функционисање и постизање оптималних резултата образовне делатности, и они су, парадоксално, готово идентични разлозима за предузимање реформских захвата у грађанском универзитетском школству. У кругу ширих друштвених разлога, поред оних проистеклих из општих карактеристика савременог друштвеног развоја, присутни су и извесни чиниоци везани за измењене околности деловања Цркве у данашњим условима. У постатеистичким друштвима

догодиле су се битне промене у вредносним оријентацијама, у ставу према Цркви и духовности – по изласку из вишедеценијског „гета“ дошло је до пораста реалног друштвеног утицаја Цркве, њеног повећаног присуства у медијима, до интензивнијег прилива неофита који потичу из различитих социјалних слојева, узрасних и образовних категорија и имају неједнака претходна духовна искуства и ставове. Савремени теолог, дакле, треба да поседује знања и способности које ће му омогућити да адекватно делује у измењеним околностима, а ово се неминовно рефлектује на образовну стратегију високошколских теолошких установа.

Да ли се реформа теолошких студија разликује од реформи на другим факултетима?

– Глобалне тенденције у реформи образовања на систем теолошког образовања се рефлектују двојако: с једне стране, као што смо показали, уочавамо потребу напоредности и синхронизованости развојних тенденција у црквеном и грађанском просветном систему, а с друге, и неопходност успостављања критичке дистанце према актуелној парадигми „образовања за информатичко друштво“. Теолошко образовање мора да има у виду негативна обележја савремених тенденција у образовању – у првом реду последице доминантно утилитаристичког, сцијентистичко-технократски усмереног концепта школе на развој индивидуалне и друштвене свести, де-хуманизацију културних вредности, изграђивање компетитивних социјализацијских образаца итд. Пошто је, како уочава еминентни грчки теолог протојереј Михаил Кардамакис, „најважније дело православне духовности у данашњем лудилу нове иконоборачке јереси, то јест у сатирању човека као иконе Божије, њена борба за очување хришћанске иконе човека, за заштиту и подршку човека и исти-

ните човечности, целосног човека и свеукупне људске стварности“, теолошко образовање призвано је да сведочи и пројављује богатство те духовности, онтологију њеног унутарњег искуства са својственим јој историјско-есхатолошким динамизмом и богочовечанском пунотом, обухватајући, али и надрастајући, преображавајући и оживотворавајући културне, научне, цивилизацијске вредности које се транспонују процесом образовања.

У чему се састоје најважније иновације у програмима по којима ће се школовати студенти Православног богословског факултета од октобра ове године?

– На основним студијама остварићемо два програма – богословско-катихетски и богословско-пастирски. У оквиру оба програма студенти ће током осам семестара изучавати библијске, патристичке, систематске, црквеноисторијске и практичне богословске дисциплине, друштвене науке (са хришћанског аспекта), архаичне, класичне и савремене језике. Такође, оба програма оспособљавају студенте за рад у црквеној и грађанској просвети понудом низа педагошко-психолошких дисциплина и једносеместралне стручне праксе у школама. На катихетском смеру биће нешто наглашеније присуство фундаменталних, а на пастирском практичних теолошких дисциплина. После основних студија долазе једногодишње мастер студије, које су конципиране у два програма – теолошке и религиозне мастер студије. Теолошке мастер студије су разгранате и обухватају три модула (литургичко-правни, историјско-патролошки и библијско-систематски), у оквиру којих се студенти специјализују за одређене области. Религиозне студије су новина у нашем високошколском образовању и оне нуде могућност повезивања разних приступа религијском феномену – теолошког, социолошког, фило-

софског, комуниколошког... Напокон, трећи степен образовања јесу докторске студије, чија је концепција базирана на полагању изборних предмета релевантних за докторско истраживање, самосталном истраживачком раду, одбрани пројекта дисертације и напокон одбрани саме дисертације, која треба да представља аутентичан допринос теолошкој науци.

Ко може уписати студије на Православном богословском факултету у Београду?

– На студије теологије могу се уписати ученици са претходно завршеном богословијом, гимназијским или четворогодишњим средњим стручним образовањем. На Факултет се, након пријемних испита из теологије и опште културе, примају кандидати оба пола, уз неопходну препоруку епархијског архијереја. Упис на мастер студије могућ је и после четворогодишњих основних студија завршених на неком другом факултету друштвено-хуманистичког усмерења, као што су и докторске студије отворене за кандидате са других факултета. Такође, овде своја теолошка знања могу продубљавати и припадници других Цркава и верских заједница, уз сагласност јерархије СПЦ.

Какве су перспективе после завршетка овог факултета?

– Дипломирани теолози већ после четворогодишњих основних студија имају право рукополагања (у зависности од потреба и процене надлежног архијереја) и рада у верској настави, пошто су програмима предвиђене компетенције које треба да стекне будући свештенослужитељ и катихета (Министарство просвете, науке и технолошког развоја покренуло је процедуру за омогућавање вероучитељима сталног запослења). Са мастер студијама, поред двеју поменутих, могуће је и запошљавање у издавачко-информативној делатности Цркве, црквеној администрацији, медијима. И наравно – постоји перспектива даљег образовања у нашој средини или на престижним теолошким установама у свету са којима Факултет има потписане уговоре о сарадњи, као што су богословски факултети Аристотеловог универзитета у Солуну и Националног и Кападиstriјског универзитета у Атини, духовне академије и православни универзитети у Москви, Кијеву и Петрограду, Латерански универзитет у Риму, теолошки факултети у Немачкој, Швајцарској, Француској, САД, као и у земљама региона. ■■

– Теологија и наука у дијалогу (4) –

Стварање ни из чега и Велики прасак

Прошјореј Александар Михаиловић

– Од Великог праска до космичке Литургије –

Антропички принцип, односно његова основна поставка, по којој је човек разлог и циљ стварања, може бити златна нит дијалога између савремене космологије и савремене теологије. Да ли су онда теолошка и космолошка сфера различите дисциплине или имају пресек у поменутој области? Постоји низ области у којима теологија има пресека са космологијом и о то се не можемо оглушити. Главне тачке пресека биле би: појам стварања ни из чега (у теологији) и Велики прасак (у космологији). Да ли је, затим, дијалог теологије (хришћанске, црквене, светоотачке, прошле и савремене) и космологије (космогоније, савремене, научне) само последица тога што „религиозне“ ставове заступају научници верници или тога што обе додирују заједничку област, која се не мора увек скривати иза математичког руха и теолошких спекулација? Философски став нечим мора бити унапред опосредован, у нашем случају: или су космогоније са теолошком подлогом и позадином или нису. Наравно, Бог не може стати у космолошке једначине, али у завршне закључке може. Конечно, Бог библијског искуства се и не може сместити у логику, нити се њоме може обухватити и описати, што не значи да је противлогичан и да се не мо-

же „сместити“ у научну космологију. И, на крају, о ком Богу говоримо када се упуштамо у дијалог са физичарима, астрофизичарима, космолозима? Реч је о Богу – Светој Тројици. Да ли, даље, говоримо о теологији као конфесионалном убеђењу и идеологији или о теологији као егзистенцијалном тумачењу истине о Богу и космосу? Црква има теологију схваћену у овом другом смислу.

У светлости ових начела, укратко ћемо изложити богословски став о разлогу и циљу стварања космоса и повезати га са „антропичким принципом“ савремене космологије.

Богословље, такође, има свој „антропички принцип“ као разлог стварања и циљ ради којег је „постало све што је постало“.

Космос се, као целина, тиче и теологије. Ставови о ширењу васионе (инфлациони модел), динамичком пулсирању и непрекидном кретању имају својих основа у богословљу. Кретање је уткано у целокупну материју и енергију космоса, који се креће управо зато што је несавршен и недовршен, те кретањем од самог свог почетка тежи нечем савршенијем и бољем. О кретању ће још бити речи, а сада наведимо теолошки разлог стварања космоса, из пера Св. Максима Исповедника:

„Тајну Христову реч Писма на-

зива Христом, тј. једно је и исто Христос и Тајна Христова. А то очигледно јесте неизрециво и несхватљиво сједињење по ипостаси божанства и човечанства, доводећи на сваки начин човечанство у једно са божанством, принципом ипостаси, и чинећи једну сложену Ипостас обадвога... То је та Велика и скривена тајна. То је блажени крајњи циљ ради којег је све створено. То је тај божански циљ, предзамисљен пре почетка свих бића, којег одређујући кажемо: да је он унапред смишљен свршетак, ради којег је све, а он није ни ради чега. Гледајући на овај циљ, Бог је створио суштине постојећих бића... ради Христа, тј. ради Тајне Христове, добили су сви векови и све што је у тим вековима у Христу почетак и крајњи циљ бића.“

Црква зна дубину разлога стварања космоса – што је изражено теологијом Св. Максима Исповедника – и одговор на питање зашто је васиона настала Великим праском и зашто је Бог направио баш такве почетне услове и физичке законе који су довели до настанка човека. Човек, али не само огољени човек већ и Христос Богочовек, ради којег је све покренуто, стоји у основи теолошког „антропичког принципа“. Космос је створен ни из чега, са циљем да се у њега настани Бог, да у њега уђе Син Божији

својим оваплоћењем како би у Себи сјединио читав космос са Богом Оцем и „оспособио“ га за бесмртност, блаженство и живот. Стога теологија не може пристаћи на теорије о топлотној смрти и колапсу васионе, јер је будућност простор вечног живота и савршенства човека и света. Раст и ширење света је његово непрекидно ново стварање и динамички ход ка савршенству. То је циљ који тек треба достићи, сједињење с Богом Оцем у Христу у веку који тек долази. Сходно томе, опет код Св. Максима налазимо:

„Све што је створено има силу или енергију да се креће и то ка једном циљу који је изван њих, у коме ће достићи миновање као испуњење своје тежње. Ништа од онога што је створено није само себи циљ, зато што би, у противном, било само себи узрок, односно било би нестворено, беспочетно, непокретно, немајући потребе ни према коме да се креће.“

Чињеница да се човек и космос крећу указује на њихово несавршенство, смртност, односно на тежњу ка избављењу од ништавила, које је ван њих, у Богу, због чега се и крећу ка Њему. Циљ тога кретања је Тајна Христова – Богочовек Христос, од Којег је све почело. Циљем ради којег је Бог све створио одређује се и осмишљава почетак. Тек на крају (схваћеном као циљу), космос достиже свој прави и пуни почетак, јер је створен како би учествовао у сједињењу са Богом Оцем у оваплоћеном и васкрслом Христу.

Христос, савршени Бог и савршени Богочовек, центар је космоса, разлог његовог стварања. То је есхатолошка тајна која је присутна овде и сада; другим речима, она почиње из историје и тежи тачки „омега“, у којој ће се ујединити и објединити све што је створено, од микрочестица до човека, обухватајући све разда-

љине, раздјељености и мегапросторе, са средиштем у личности новог човека, Богочовека Христа, Који је саборан и Који у Себи све садржи. Покрет створених бића тада ће се завршити у Њему као крајњем и жељеном циљу. За то је васиона припремана и спрема се, за тај велики сусрет и сједињење, ради чега је у њу заложен покрет. Почетак учествовања у Тајни Христовој остварив је у Тајни Цркве, односно у Евхаристији, која је цели Христос. Тајна Христова почиње у историји као Тајна Цркве, те расте у бескрај, у вечну космичку Цркву или вечну „космичку Литургију“, у незастариви бесконачни век. Историја, време, материја, живи свет, све видљиво и невидљиво са човеком као круном треба да остане у свеобухватном јединству са космичким, есхатолошким и евхаристијским Христом, што значи – да постане Црква: нова заједница човека и космоса са Богом Оцем у Христу.

Изнети ставови изведени су из богословља Св. Максима Исповедника и надахнути његовим учењем о логосима бића, есхатологији, кретању, Тајни Христовој и месту човека као посредника у космосу. Како је овде реч о додирима између космологије (научне) и теологије, навешћемо још неке важне закључке из мисли Св. Максима Исповедника.

Гледајући на циљ, на Тајну Христову, која представља сједињење човека и космоса са Христом и у Христу са Богом Оцем, садејством Светога Ду-

Прво поглавље Постања исписано на јајету, Јерусалимски музеј

ха, Бог је створио свет као израз сопствене воље. Управо је воља Божија будуће сједињење света са Њим у Логосу Божијем, тј. Сину Божијем. Стога је узрок стварања бића и све творевине не на почетку стварања, већ у догађају који тек треба да дође. То је догађај будућности, Други и славни долазак Христов и васкрсење мртвих, васпостављање Царства Божијег и живот вечни, у којем треба да учествује читав историја рода људског, како би задобила своју пуноћу, вечно постојање и истинитост. Последњи догађај је нови почетак и ново стварање, ново откривење, те зато будући догађај као тачка „омега“ осмишљава и чини истинитом тачку „алфа“ (стварање света), јер је крај савршенији, бољи, истинитији, зато што је коначна победа над смрћу, превазилажење пропадљивости и остварење истинитог, вечног живота.

— *наставиће се* —

Разговор са игуманом манастира Студенице
Архимандритом др Тихоном (Ракићевићем)

Појава голубова на месту страдања Милице Костић

Разговор водила Снежана Круинковић

Милица Костић (1956–1974)

Пре неколико месеци у издању Издавачког фонда Архиепископије београдско-карловачке СПЦ из штампе је изашла књига *Борба за достојанство, Изложење живота и мученичког подвига ученице Милице Костић (1956–1974)*. Ова девојка је, пошто је као случајна жртва насилно уведена у стан у центру Крушевца, одбила да буде силована по цену живота. У књизи су детаљно реконструисани њен живот и мученички подвиг. Разговарамо са писцем ове студије.

Како је дошло до тога да сте се заинтересовали за Миличино страдање и кренули у његово истраживање? Откуда да се баш Ви тиме бавите?

– Дошло је постепено. Пре више година дошао сам у манастир Студеницу да у њему будем искушеник. Недуго потом, после неколико недеља, чуо сам о Милици и њеном страдању. Иако су ти подаци били крајње оскудни, сазнање о овом догађају оставило је на мене дубок утисак. Одмах ми је некако било јасно да ће пут ка мом спасењу морати да прође кроз ову

личност и да ће доћи дан када ћу се покренути и учинити нешто, тада нисам знао шта, у вези са Милицом. Тако се после више година и догодило.

Првих година у манастиру нисам се посебно освртао на ово име, али је оно, премда потиснуто, било снажно присутно у мојој свести. У наредних петнаест година нико је преда мном није

Преглед књиге о Милици Костић, као и кратак филм о њој, може се погледати на електронској адреси:
<http://milicakostic.rs/>

поменуо нити сам ја њу пред било ким од живих људи поменуо. Најпре сам се само радовао што постоји таква личност. Тако је време пролазило.

После неколико година (мислим да је то било око 2001. године), некако спонтано, почео сам Милицу да помињем на проскомидији, вадећи честицу за свете мученице. Милицу сам овако помињао годинама. За све то време нисам о њој никоме говорио нити сам ишта више чуо о њој. Међутим, током једне зиме почео сам да чиним још нешто. Служећи Свету Ли-

тургију, помињао сам је на још једном месту – где се помињу свети за које се *приноси литургијска служба*. То сам изговарао шапатом, не желећи да ико чује и да ме било шта пита.

Почетком једног пролећа почео сам, у молитви, отворено да се обраћам Милици. Сматрао сам да могу да се молим – зар нисам зато и дошао у манастир? Некако сам тих месеци био прикривено упоран. Знао сам да ће нешто да се догоди.

И шта се догодило?

– То је било моје сведочење хришћанства у том времену и на овом месту. Испитивао сам шта ми ваља чинити. А већ онда ми је било јасно шта ћу чинити, али сам хтео да до тога дођем постепено, како би све било што сигурније и са што већим благословом. Иако сам се утврдио у помисли (намери) да ово дете извучем из људског заборава, хтео сам наново да се уверавам да је то и Божија воља. Стицао сам дубоко духовно уверење да у Царству Божијем влада расположење за Миличину рехабилитацију. Ово за мене није било нешто ново, али оно што ми је било најважније то је да сам у једно био коначно сигуран – да ово дете нећу ничим повредити, тј. да се о њега нећу огрешити радећи оно што ће уследити. Било ми је битно да се уверим да је самој Милици ово по вољи.

Шта сте предузели?

– Сматрајући да „нема ништа тајно што неће бити јавно“ (Лк.

8, 17), кренуо сам трагом догађаја. До тада сам имао само уверење о светости овог детета док су моје информације о њему биле крајње оскудне. Помолио сам се Преподобном Симеону за благослов и направио велику метанију пред његовим гробом. У исход нисам сумњао, мада су резултати истраживања у наредних годину дана превазишли чак и моја очекивања.

У једној београдској библиотеци сам пронашао најважнију штампу из 1974. године. Снимио сам неколико новинских чланака који су извештавали о Милици. Дошавши кући, ишчитао сам и прекуцао све чланке. Они су ми били почетна „веза“ са оним што сам проналазио касније. Требало је да пронађем неке људе који су се у њима помињали. Тек тада сам прочитао да се Миличино село зове Стројинци и да се налази близу Бруса. После неколико дана пронашао сам Миличину родну кућу, упознао неке њене рођаке и био на њеном гробу. Полако сам почео да увиђам да је њена погибија још увек незарасла рана за веома велики број људи.

Од оних које сам планирао да пронађем неки више нису били међу живима. То је био случај са адвокатом који је заступао Миличину породицу приликом процеса. Доктор који је примио Милицу у болницу такође се упокојио. Ипак, после три ме-

Краљева црква, задужбина краља Милутина из 1314. године, манастир Студеница (фото: Саша Илић)

сеца имао сам у рукама изјаву криминалистичког инспектора Добривоја Стефановића, из децембра 1974. године, који је једини, поред доктора Петра Машића, чуо последње речи које је Милица изговорила. Премда је ова изјава од великог значаја за цео случај, она ми није била довољна јер је записничар, очигледно, штуро куцао његове речи бринући се за правне детаље. Остало је да, ако је како могуће, пронађем самог инспектора. Пронашао сам га, као пензионера, у Трстенику. Он је сада мој одличан пријатељ. Приликом нашег првог сусрета дао ми је детаљну изјаву о томе шта је Милица проговорила на смрти. Неким чудом, после неколико месеци имао сам податке, документа и изјаве, који су расветљавали не само детињство, младост и страдање Милице Костић него и догађаје после њене смрти. Иако је сам почетак мог истраживања изгледао вео-

ма обесхрабрујуће, у наредним месецима врата по врата сама су се отварала. И поред деликатних момената и великог људског бола на који сам наилазио, све сам пронашао готово без икаквог отпора са било које стране. И то уз мало излазака из манастира јер је немали број људи показао велику спремност да ми помогне.

Зашто је Миличин лик био гурнут у заборав, зашто је био занемарен?

– Основни разлог је био друштвено-политичке природе. Милица је страдала месец дана пре прославе „тридесет година од ослобођења Крушевца и социјалистичке изградње“. Одмах после ове прославе одржани су велики конгреси Савеза социјалистичке омладине Србије и Југославије. Цела година је била у знаку новог устава из 1974. и његових амандмана. Свуда се причало да се друштво труди и стара о омладини. И у свој тој еуфорији једна девојка, ученица, у центру града гине бранећи се од силеција. Овај догађај је на видело изнео одређене друштвене недостатке који су били прикривани. Осим тога, Милица је била девојка које је веровала у Бога. Поникла је у верујућој, традиционалној, православној породици. У данима после њене смрти, код многих је нарастало саосећање са њеном жртвом. Оно је код великог броја људи било праћено јачањем посебног етичког набоја. Овај набој је тражио од друштва да предузима мере против силецијства. Друштвене прилике нису биле наклоњене Милици. Никома на власти тада није

требало таласање у граду. Њен случај је закопан једном кратком али суровом медијском кампањом. Девојку која се борила да сачува елементарно људско достојанство прогласили су трагичном а средину из које је поникла заосталом. Дете које је својом жртвом значајно утицало на сузбијање силецијства у нашим градовима уместо највећих грађанских признања од друштва је добило игнорисање.

По чему је посебан подвиг ученице Милице? Због чега је њен подвиг хришћански? Да ли постоје свети који су на сличан начин пострадали?

– Њен поступак је крајње необичан. Такви поступци су изузетно ретки у историји наше Цркве. Сличне поступке нико не саветује. Ипак, Црква је у неким случајевима препознала Божији благослов и благодат за такав поступак. Зато прослављамо свете мученице Пелагију, Домнину, Веронику, Просдоку (пострадале почетком 4. века).

Није код Милице превасходно значајно на који начин је пострадала већ то што је Милица – Милица, јединствено дете светог живота и настројења.

Читав живот Милице Костић открива једно беспречно дете које је читавим својим бићем било окренуто ка добру. Безазлено, племенито и свето дете. Али поред ове безазлености, ово дете је одлучило да истраје и да, ама ни у чему, не учини уступак силецијама, чак и по цену живота. Осим тога, Милица је била верница. Уз светост живота и настројења и ова околност је легитимише. „Чистима је све чисто“ (Тит. 1, 15) – „њихов ум и савест“ (Тит. 1, 15), а самим тим и свака одлука и поступак. Није код Милице превасходно значајно на који начин је пострадала већ то што је Милица – Милица, јединствено дете светог живота и настројења. У нашој историји светих описане су врлине многих знаменитих личности. Иза јавних личности често остане много трагова. Али о страдању жена и деце остало је мало записа и сведочанстава. Вероватно их је зато мало и у нашем календару. Њихове патње и њихова тајна страдања углавном су остала скривена. Ова чињеница ми је дала још већу вољу да радим на откривању живота Милице Костић.

Да ли постоји идеја да се Милица канонизује?

– Постоји. Владика шабачки Лаврентије негује ову идеју деценијама. Захваљујући њему, ово име није заборављено у нашем народу. Нека га Бог награди за то. Тек сам накнадно сазнао да су оне вести које сам ја давно чуо о Милици и стигле до мене захваљујући њему. О канонизацији не могу ништа рећи. Ја радим оно што мени, као монаху, приличи у овом звању и на овом месту – у манастиру.

Моје је до сада било да у тишини саберем и обрадим чињенице. Осећам да је Бог то од мене очекивао. Обиље података до те мере расветљава ову личност да нема никакве сумње да је ово дете у свему беспрекорно. Сматрам да знам шта ће бити али треба да ћутим. Иначе, све што сам Вам до сада рекао свесно сам рекао веома уздржано.

Ја нећу, тачније – не могу, да прекинем своју делатност у вези са неформалном рехабилитацијом ове свете личности. У међувремену се појављују још неки детаљи које треба да обрадим. Одмах по мом последњем доласку у Хиландар, пред Сретење ове године, отац Методије, игуман Хиландара, рекао ми је да је код њих у манастиру Александар Јовановић, свршени теолог и појац из Крушевца који је одрастао у згради са које је пала Милица, и који треба нешто да ми каже.

Аца ми је тамо испричао неке догађаје из свог детињства. Он је одрастао у поменутој згради и то на истом спрату са кога је скочила Милица. Када је био дете, једног септембра, деца из зграде су се играла у стану и соби из које је она скочила. Чула су неко цвркутање и видела са спољашње стране прозора „гомилу неких птица које подсећају на ласте“. Птице су брзо летеле укруг, правећи венац, тј. круг око прозора. Као када би шестаром описао прозор, његове димензије. То је трајало неких 15 до 20 минута, можда чак и више. На питање Аце и остале деце упућено гоздарици о чему се ради, следио је одговор да се то дешава „на

дан када је скочила она девојка“. Још је додала да се исто догађа сваке године. Аца је ово видео неколико пута а његова рођена сестра Јована два пута.

у згради са које је она пала, на петом спрату. И он је са децом „на један дан када се то дешавало“ гледао како су се скупљали голубови баш на тој страни и на том прозору са кога је Милица скочила. Ту се скупљало много голубова. Отац Александар се не сећа тачно да ли је то био облик срца или крста али их је било много само на једном прозору. Као деца одлазили су сваке године у тај стан да гледају голубове. Он их

Деци, која су се дружила и играла иза зграде било је занимљиво да готово сваке године иду у стан на једанаестом спрату у одређено време (око девет до мало после десет ујутру) да гледају голубове. То је у ствари доба дана када је Милица пострадала. Лет голубова је трајао око пола сата, четрдесет минута. Двадесетак беличастих голубова је летело а неки су стајали на ивичњаку прозора.

И она је видела венце од птица. То се понављало у истом периоду сваке године. Аца се не сећа тачно да ли су то били голубови или ласте. То је било у годинама између осамдесете и осамдесет четврте-пете, нешто пре него што је он кренуо у први разред.

Када сам, неколико дана после тог разговора са Ацом Јовановићем, са братијом кренуо кући са Хиландара, од Уранополиса ка месту Свети Никола возио ме је отац Александар Павловић, који је долазио код нас у Студеницу још као ученик богословије, а сада је свештеник у Грчкој. То је била прилика да се видимо. Чим смо сели у кола отац Александар ме је обавестио да је читао у *Православљу* оно што сам писао о Миlici. Тад ми је рекао да је и он растао

је гледао најмање три-четири пута у различитим годинама, у периоду од деведесет треће, можда четврте, до рецимо две хиљаде године. Деци, која су се дружила и играла иза зграде било је занимљиво да готово сваке године иду у стан на једанаестом спрату у одређено време (око девет до мало после десет ујутру) да гледају голубове. То је у ствари доба дана када је Милица пострадала. Лет голубова је трајао око пола сата, четрдесет минута. Двадесетак беличастих голубова је летело а неки су стајали на ивичњаку прозора. Осим њега ту је било још деце међу којима и његова садашња супруга Смиљана. Они су одлазили у тај стан кад им кажу: „Е, данас се скупљају голубови.“ Тада се сва деца покупе и иду горе да гледају голубове. ■■

Петнаест година од херојске погибије потпуковника Миленка Павловића

Потпуковник Миленко Павловић

Икар из Подгорине

Снежана Круйниковић

„Чули смо део његовог разговора са Командом. То је све трајало десетак, 12 минута и онда тишина. Задње што смо чули било је: 'Имају ме'“, описује Жељко Тешендић, ваздухопловни механичар у документарном филму „Лет у смрт“, недавно приказаном на РТС-у поводом петнаест година од погибије (4. мај 1999) потпуковника Миленка Павловића, команданта 204. ловачког авијацијског пука.

Тог мајског дана Миленко Павловић се налазио на измештеном командном месту у Старој Пазови. Није на њему било да лети. Дежурни пилот је био мајор Драган Владисављевић. НАТО авијација је нешто пре 12 часова још једном, као и много пута пре тога, просула бомбе над Ваљевом, углавном циљајући фабрику „Крушик“. И било је страшно. „Крушик“ је дословно опкољен великим стамбеним насељима – Миливој Бјелица, Колубара II, Ново насеље, ваљевски болнички центар. Пола душа овога града живи и ради ту, у непосредној близини. И нема ту месту никаквом „Ми-

лосрдном анђелу“. Претрпело се много ужаса, нељудског страха, психичких ломова. Распадали су се као кула од карата станови, чупале из темеља и извртале као торте куће, зграде, игралишта... Било је онако како је било и претходних дана...

Али, тог 4. маја је на аеродром Батајница из Команде Ратног ваздухопловства стигла наредба да полети један миг 29 ка Ваљеву. Према речима пуковника Милана Милинковића, заменик команданта 204. пука, дејства по Ваљеву су била непосредно пре тога завршена, НАТО авиони су били у одласку. У том тренутку је издата наредба о полетању.

За све време НАТО бомбардовања само 14 авиона миг 29 могло се супротставити НАТО авијацији са 600 најсавременијих летилица. Али и тих 14 мигова је било са упола мањим дометом радара и три пута мањим дометом ракета. У ваздуху је то значило само једно – ако вас подигну против ловачког авиона који је боље наоружан или је већа група а ви сте сами – шансе су скоро никакве, – јасан је потпуковник Иљо Аризанов, пилот 204. пука. Надати се садејству ракетних јединица, „подршци са земље“, како би се то стручно рекло, готово да није било могуће, јер „често се дешавало или скоро увек да артиљерија, противваздушна

одбрана врши дејства док наш авион полеће или лети..." То је значило да су наши покушавали да оборе и наше, али „не могу да кажем да су криве ракетне јединице и оне су имале задатак да пуцају на све што лети“, речи су Иље Аризанова.

И поред свега тога и упркос свему, сви пилоти су беспоговорно извршавали задатке. У временима без смисла издата наређења никако не умањују храброст и херојство оних који су их извршавали. Напротив.

Већ првог дана НАТО бомбардовања катапултирала су се из погођених авиона два наша пилота. Два дана касније, 26. марта изнад Бијељине погинуо је мајор Зоран Радосављевић. То је био биланс или стање у нашој авијацији до тог четвртог мајског дана. Уништених 11 мигова, шест у ваздуху и пет на земљи.

„Постојао је сталан притисак са тадашњег политичког и војног врха да се није довољно летело, да треба више да се лети, малтене није довољно људи погинуло...“, каже потпуковник Иља Аризанов. Тај притисак је јасно осећао као командант и мајор Павловић. А његови потчињени кажу да је био изузетно одговоран човек, одличан пилот и савршено свестан да кога год од њих подигне у ваздух и пошаље на задатак у таквом тренутку да су им шансе да се врате у најмању руку минималне или никакве. Он као командант није био у обавези да лети. Али Миленко је био човек другачијег кова. Оног од кога постају хероји.

Четвртог маја, у 12.35, на захтев Команде, у бришућем лету изнад Нове и Старе Пазове, ка Ваљеву је полетео потпуковник Миленко Павловић, командант 204. ловачког авијацијског пука. Претходно је из кокпита буквално избацио дежурног, млађег колегу Васиљевића који се спремао да полети, урлајући: „Нећете ви деца гинути, ја ћу...“ – очигледно савршено свестан огромног ризика који је носио овај задатак. Механичару Жељку је, у пуној брзини, дао сво-

Поводом 15 година од погубије Миленка Павловића, 4. маја 2014, у родном селу, Горњем Црниљеву код Осечине, и у Ваљеву, положени су венци и цвеће, те одржан помен, који је служио Епископ ваљевски Г. Милутин са свештенством Ваљевске епархије.

ја документа, и кључеве од службеног аутомобила, ратни дневник, свој телефон... Никада, ни у ранијим борбеним дејствима то није урадио. Жељко га је зовнуо по надимку и питао: „Пајо, брате куда ћеш?“ Добио је само један, кратак одговор: „Биће све у реду.“

Био је то последњи Миленков лет. Трајао је 10, 12 минута. У исправном авиону, већ пар минута после полетања, отказао је генератор наизменичне струје – искључили су се сви другостепени уређаји – нису радиле ракете, радар, чак ни навигација „остао је само мотор и 15 минута рада на акумулатору да се врати на матични аеродром.“ Али, Миленко није окренуо авион назад. Одлетео је ка родном крају (рођен је у Горњем Црниљеву). „Било је страшно, сабласно, видети на том екрану само један циљ, наш циљ, који је био означен црвеном бојом и који је кренуо у сусрет огромној групи која је бројала више од 100 авиона“, прича пуковник Милан Милинковић, који је пратио његов лет преко радара. Све је брзо било готово. „Имају

ме“, биле су последње Миленкове речи. По неким подацима њега су ракетирали холандски авиони који су у том моменту били западно од Тузле, толика је била технолошка надмоћ оних којима је Миленко кренуо да се супротстави.

У Ваљеву је најпре настала општа, наивна радост. Сви који су имали храбрости и гледали „игру смрти“ која се дешавала ниско над градом, поверовали су да је пао непријатељски авион. Брзином светлости је прошла вест да је то заправо наш Миленко. Истом брзином су покуљали туга и бес. Требало је времена у тим данима без смисла да се осећања ишчисте и да се искристалише оно једно – суштинско – понос. Понос на Миленково херојство. Све друго је стало у други ред, други план, тамо где му је и место када је такав подвиг у питању.

Као и приче, које су нормално следиле. Да је „подигнут у смрт“ да би одвратио пажњу са посете Ваљеву два висока званичника тадашње власти. Да се није катапултирао, како би усмерио авион ка ливади у оближњем Бујачићу, и тако спасао град. Да је жртвовао себе не би ли престали да на такав начин (зло) употребљавају његове колеге...

Једно је сигурно – после Миленковог лета издато је наређење да се авиони склоне и да се техника и људство сачувају колико је могуће. До краја сукоба није више било подизања ловачке авијације.

Миленко Павловић је имао 40 година када је погинуо. Имао је супругу и два сина. Постхумно је одликован Орденом за храброст и Златном летачком значком. Није проглашен за народног хероја, али то само званично. Он је херој, „Икар из Подгорине“ већ пуних петнаест година.

Положај детета у Цркви (12)

Право на благодат

Ивица Живковић

Положај личности детета и човека у Цркви заснован је на благодатним даровима, не на било каквој врсти друштвеног или политичког уговора

Цивилизацијско порекло приче о децијим правима везано је за прве реакције друштва на случајеве злостављања или занемаривања деце. Дете је у историји западног друштва много чешће било изложено различитим опасностима него што се о томе говорило и знало. Ради се о ситуацијама у којима најближи (родитељи, старатељи) угрожавају економско преживљавање, безбедност, па чак и живот детета. У таквим ситуацијама држава се сматра одговорном да интервенише и заштити интересе детета, а покрет за децја права захтева од државника широм света да воде бригу о реалном положају деце.

Право на односе у Христу

Судећи по заступљености у изјавама савремених црквених поглавара и одговарајућим црквеним документима, најистакнутије право детета са хришћанског аспекта данас је право на (хришћанско) васпитање. Наглашавајући то право, Црква изражава забринутост и упозорава своје верне на могућност вас-

питног запуштања деце. Међутим, дужности васпитања у новије време нису саморазумљива ствар. Прича о васпитавању младих нараштаја обременена је многим противречностима и неспоразумима. Она се понекад користи и као изговор за различите врсте притиска и контроле коју свет одраслих жели да успостави над децом. С обзиром на то, инсистирање на праву детета да добије примерено васпитање, чак и када се оно дефинише као хришћанско, није увек у интересу детета самог нити доприноси његовом стварном духовном развоју.

Одговорно присуство, брига и подршка одраслих подразумевају више од философски неодређених теорија о васпитању и противречних практично-педагошких упутстава – каква данас уосталом једина и постоје. Говорећи са хришћанског становишта, деца православних верних имају право на општење у Христу: да одрасли ближњи са њима успоставе и негују односе у божанској перспективи. Односи љубави у Христу јесу васпитање, али и много више од тога. Они су место пројаве нетварних божанских енергија. Такав

приступ омогућава богословско утемељење питања хришћанских односа са децом, да се о њима промишља не на произвољан философски већ на теолошки начин, у складу са догмама и канонима Цркве.

Хришћанско право детета је пре свега право на Божју благодат, на учешће у нетварној божанској слави. Ово право је еквивалентно праву на живот детета. Зато се вођење деце у Цркву сматра првом и примарном педагошком делатношћу родитеља, верних православних хришћана. Стајати заједно са децом у отворености пред дејством свете тајне у Цркви – у томе је суштина православног васпитања. Овакав приступ даје хришћанским односима са децом једну ширу концептуалну и теоријско-методолошку основу него што је то педагошка.

Учешће у животу Цркве

Учешће деце у друштву увек је повезано са циљем њиховог одрастања. Зато су деца свих крајева васељене подвргнута процесима васпитања, образовања и социјализације. Сме-

штено у породицу и школу као утврђене моделе сусретања са јавношћу, дете у положају пасивног учесника култивише свој будући друштвени статус. Све његове улоге су прописане и дате у складу са пожељним понашањем и вредностима друштва. Од детета се очекује да буде прилагодљиво, да прихвата обуку, усваја улоге и пригодна понашања на која га упућују одрасли.

Учешће деце у Цркви одвија се по сасвим другачијем „моделу“. Изградња боголике личности човека догађа се независно од психофизичког раста, па и од хришћанског васпитања, уколико се оно схвата као аутономна људска делатност. Дете од најранијег узраста учествује у светим тајнама и благодатном освећењу твари. Оне саме су пут његовог хришћанског васпитавања. Када се ради о духовном развоју личности, пре свега другог ваља имати у виду значај реалног односа са Богом. Учешће у животу Цркве важно је ради перспективе тог односа.

Положај личности детета и човека у Цркви заснован је на благодатним даровима, не на било каквој врсти друштвеног или политичког уговора. Зато у црквеној јерархији не постоји потреба за утврђивањем и одбраном демократских принципа. Ради се о разликовању, не и супротстављању, начела благодати и начела права. Положај детета у Цркви одређен је на основу његове припадности посвећеном свештенству Божјег народа. Свака крштена и миропомазана особа, макар се радило и о малом детету, узима активно учешће у службама Цркве. Излишно је трудити се на ангажовању деце у некаквим одвојеним и посебно осмишљеним активностима помоћи и саслуживања у Цркви, будући да је оно достојно удела у заједничкој служби

Христос благосиља децу, новија икона (фото: bg-patriarshia.bg)

црквене заједнице. Пракса крштавања и причешћивања деце још у узрасту новорођенчади значи да се од њих не очекује никакво одрастање, достизање пунолетства или усвајање одређеног броја информација како би пуноправно припадала телу Цркве.

Лаичка служба деце

Народ Божји, лаичка служба Цркве, састоји се од људи свих раса, нација, друштвених положаја, оба пола и свих узраста – одраслих и деце. Њима не припада харизма управљања црквеним поретком, али они располажу ништа мање важним даром расуђивања и испитивања, сведочења Божје воље, саглашавања и прихватања. Док су црквени поглавари обременени одговорношћу руковођења административним пословима Цркве, само тело Цркве – Божја деца свих узраста и компетенција – сматрају се по православном предању чуварима вере и побожности. Једнако достојанство свих служби и равноправни удео у божанској благодати је основни

аксиом православне еклисиологије. Христос се као Врховни лаик, Први међу верницима и Богомладенац пројављује у свим службама Цркве.

Достојанство детета у Цркви је интегрални део општецрквеног лаичког достојанства, Божјег наследства (достојанија). Као такво, дете међу одраслима и другом децом у Цркви заузима положај равноправног ближњег. Литургијска служба црквене заједнице укључује и неопходност саглашавања крштене деце. Уважавање потребе дечјег аминаовања у Литургији Цркве изискује и одговарајуће канонски прикладно опхођење према деци. Признавање права и давање гласа детету у Цркви треба да проистиче из сазнања и вере да оно делатно учествује у назиђивању пуноће црквеног сабрања.

У следећем броју:
Љубав у Христу и васпићање

– Сто година од почетка Првог светског рата (8. део) –

Аустроугарско бомбардовање Његошове капеле на Ловћену

и окупаторова забрана црвено-плаво-беле заставе у Црној Гори:
удар на српске симболе и идентитет који траје до данас

др Александар Раковић

Док су се Црногорци храбро борили за Српство у Мојковцу, аустроугарски агресор тукао је Ловћен, посебно Његошеву капелу која је била изричитим симбол Српства Црне Горе.

Аустроугарска је објавила рат Србији 28. јула 1914. и одмах је започела бомбардовање српских градова уз Дрину, Саву и Дунав. Београд, Шабац, Смедерево, Обреновац и други погранични градови постали су мета бестијалног аустроугарског бомбардовања и пре него што се војска агресора одлучила за почетак прве инвазије (12–24. август 1914).

Као и у Српско-турским ратовима (1876–1878), Првом балканском рату (1912–1913) и Другом балканском рату (1913), Црна Гора је одмах стала на страну Србије јер није одвајала судбине две српске државе и српског народа на окупираним територијама које су држали Турска и Аустроугарска.

Краљ Црне Горе Никола Петровић Његош је 6. јула 1914. упутио проглас Црногорцима о ступању у Први светски рат: „Црногорци! Аустрија је објавила рат нашој драгој Србији, објавила га је нама; објавила га је Српству и цијелом Словенству. Нашу праведну ствар узела је у заштиту моћна Русија, представница великог Словенства и наша вјековна заштитница, са својим просвијећеним саве-

зницима. Црногорци! Крв се већ лије на Дунаву, Сави и Дрини; лије се на границама наше моћне заштитнице Русије и њене савезнице Француске, па сад – ко је јунак, на оружје. Ко је јунак неклиједи корацима два стара српска краља [Петра Карађорђевића и Николе Петровића Његоша]: да гинемо и крв проливамо за јединство и слободу златну. На нашој су страни Бог и правда. Ми смо хтјели мир, наметнут нам је рат. Примите га као и увијек, примите га српски и јуначки, а благослов вашег старог краља пратиће ве у свим нашим подвизима“.

Током 1914. две српске државе успешно су водиле борбу са агресором који је три пута упадао у Србију и три буга бивао избачен. Србија и Црна Гора кренуле су у контраофанзиву у Срем и Босну и Херцеговину који су у то време припадали Аустроугарској.

Међутим, тројна инвазија на Србију у октобру 1915. када су агресију извршиле Аустроугарска, Немачка и Бугарска приморала је српску војску да крене у повлачење преко Албаније. Војска Краљевине Црне Горе је 6–7. јануара 1916.

водила херојску битку на Мојковцу где је задржала аустроугарског агресора и помогла српској војсци да настави повлачење ка Јадранском мору и Јонском мору.

Док су се Црногорци храбро борили за Српство у Мојковцу, аустроугарски агресор тукао је Ловћен, посебно Његошеву капелу која је била изричитим симбол Српства Црне Горе. Црногорски митрополит, српски родољуб и песник Петар II Петровић Његош је 1845/1846. на Језерском врху подигао црквицу и посветио је свом стрицу Петру I Петровићу Његошу (Светом Петру Цетињском). Његош је од Црногораца затражио да га баш у тој црквици сахране „на оној висини, која је највиша у Црној Гори и од куд се виде понајвише само србске земље и сиње море“.

Дакле, Његош је желео да почива на месту одакле се виде српске земље и море. С Ловћена пуца поглед не само на Црну Гору, већ и на Херцеговину, Босну и Србију. Његош се упокојио 1851. а његов ковчег је пренет у црквицу на Ловћену 1855. године. Краљ Никола је 1913. ускликују: „Ловћен је Олимп српски!“

Аустроугарски агресор је знао за симболику коју у српском народу Црне Горе имају Ловћен, црква на Језерском врху и Његош. Стога су ове светиње жестоко бомбардоване из Бокототорског залива. Црква посвећена Светом Петру Цетињском је у бомбардовању порушена, а аустроугарске снаге су у јануару 1916. заузеле Ловћен. Овом акцијом командовао је барон Стјепан Саркотић, фелдмаршал-лајтнант аустроугарске војске и хрватски шовиниста. У његовим јединицама борили су се Хрвати, босански муслимани, Немци, Румуни и Мађари.

Краљ Александар Карађорђевић је 1925. обновио Његошеву капелу, оштетио ју је италијански окупатор 1942. а срушиле су је 1972. југословенске комунистичке власти како би се Српству Црне Горе задао жесток ударац.

Вратимо се поново на ратну 1916. годину. У јануару је пало и Цетиње, Црна Гора је капитулирала, а окупација је трајала до 1918. када је ослобођена, присаједињена Србији, а потом с њом ступила у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца.

На удару аустроугарског окупатора нашли су се и српски државни симболи Црне Горе, на првом месту наша национална застава црвено-плаво-бела тробојка – која је Уставом Књажевине Црне Горе (1905) званично проглашена за државне боје. *Цетињске новине*, које је окупатор издавао латиничним писмом, објавиле су 26. априла 1917. да су у Црној Гори „забрањене и српске народне боје (црвено-плаво-бијело)“, да се дозвољава истицање аустријских, мађарских, хрватских и албанских застава и боја као и употреба црногорских војних застава црвене боје (алај-барјака као заставе свецрногорске војске и крсташ-барјака као црногорске четне заставе).

Укидање српске заставе Црне Горе постало је пракса када год би се Црна Гора нашла под спољашњом или унутрашњом окупацијом. Тако је током Другог светског рата

италијански окупатор у *Гласу Црнојорца* (*La voce del Montenegro*) од 2. јула 1941. одобрио да застава Црне Горе буде војни алај-барјак црвене боје. Истим путем кре-

нуо је црногорски сепаратистички режим када је у јулу 2004. српску тробојку Републике Црне Горе заменио алај-барјаком црвене боје.

Поменимо још једну важну занимљивост која се односи на Мојковачку битку (Божић 1916). То је била последња битка коју су сви Црногорци водили као Срби. Током Другог светског рата сви Црногорци у Југословенској војсци у отаџбини (четници) били су Срби, а и већина Црногораца у Народноослободилачкој војсци Југославије (партизани) себе је сматрала Србима.

Ипак, у биткама Другог светског рата један број Црногораца себе више није сматрао Србима. Највећи број њих је ступио у редове Народноослободилачке војске Југославије (партизани), мањи број црногорских сепаратиста је приступио Ловћенској бригади (зеленаши) коју је подржавао италијански окупатор, а двојица црногорских сепаратистичких идеолога Секула Дрљевић и Савић Марковић Штедимлија стали су на страну усташа, односно такозване Независне Државе Хрватске.

Нажалост, видимо како неке тековине аустроугарске окупације, кроз удар на српски идентитет Црне Горе, трају до данас. Његошеве капеле на Ловћену више нема. Њено прво рушење током Првог светског рата пратило је друго и коначно рушење у комунистичкој Југославији. Српску заставу Црне

Његошева капела након аустроугарског бомбардовања 1915–1916. (слика из 1924)

Домаче вјести.

Дозвољене заставе у Црној Гори. У подручја с. и к. војног генералног гувернерства у Црној Гори смју се при свечаним згодима изјавити заставе у аустријским и угарским (хрватским) државним и земалјским бојама.

И пригодно изјављивање заставе с нама савезних држава је дозвољено исто тако и заставе албанских боја (црно-црвене); напротив су безусловно забрањене заставе свих држава, које се налазе у ратном стању с аустро-угарском монархијом или с њеним савезницима.

Према томе су забрањене и српске народне боје (црвено-плаво-бијело); напротив нема се ништа проти употреби старосрпских застав (црвена са бијелим рубом и с бијелим крстом у средини).

Лојално црногорско пуџанство знало је сигурно достојно оцијенити овај обзир прма својој властитој историјској застави те ће исту при изјави лојалних назора радо употребити

Забрана српске заставе у окупираној Црној Гори, Цетињске новине, 26. април 1917. г.

Горе забранио је прво аустроугарски окупатор у Првом светском рату, затим италијански окупатор у Другом светском рату, а на крају се 2004. актуелни црногорски режим определио да са Српством прекине тако што ће црвено-плаво-белу заставу заменити црвеном војном заставом. Континуитет је очит.

Српство Црне Горе сметало је и смета многима који и даље темељно насрћу. Упркос томе трећина грађана Црне Горе себе још увек сматра Србима, скоро половина грађана Црне Горе говори српским језиком, а више од половине су верници Српске Православне Цркве.

Подсетимо, на попису 1909. у Књажевину Црној Гори живело је 95% Срба и 5% осталих (углавном Албанаца).

– Како нас је видео и заволео Швајцарац Рајс (9. део) –

Српска пешадија на Ади Циганлији током Првог светског рата (фото: wikipedia.org)

Бране своја огњишта

Анђоније Бурић

– Вест о објави рата примљена је с неверицом –
– Десет часова по телеграфској објави рата – топови тукли Београд –

Први ратни извештај који је, као посматрач неутралне Швајцарске, др Рајс послао званичним институцијама у свету и листовима у Женеви био је под насловом „Срби бране своја огњишта“. Рајс је своје извештаје слао са ратног попришта, из Шапца и Ваљева, из Београда, који је од првог дана засипан гранатама.

Да бисмо читаоце „увели“ у овај рат, нужно је да видимо какве су, у то време, биле прилике у Београду и како је на објаву рата Србији реаговала Краљевина Црна Гора.

Рат је објављен!

У мноштву свакојаких вести, које су тог поподнева, 28. јула 1914. године, кружиле Београдом, ова је у себи носила нескривену злу коб и изазивала велико неспокојство.

Рат је објављен!

Мада није била званично потврђена, вест се убрзано ширила од оног тренутка кад су се на улицама појавили дечаци који су за пет пара продавали штампане листиће у којима се тврдило да је Аустроугарска објавила рат Србији.

Ови листићи су, у ствари, били нека врста ванредних издања новина које је полиција – и сама недовољно обавештена – запленивала и цепала на лицу места.

За владу и врховну команду ово није било изненађење, јер је неколико дана раније објављена мобилизација српске војске.

За Србију, рат није нешто тајанствено, непознато, далеко. Нови рат био је на прагу; свакако страшнији од она два – с Турцима и Бугарима – који су се такоређи јуче завршили и који су Србију и њену војску веома исцрпили.

Свако се наједном суочио с блиском опасношћу; свако је

разумео да наилазе дани који ће многе породице завити у црно.

Рат је почео пред поноћ

Послови одмах стадоше. Поља сасвим опустеше. Све што је имало ма какве обавезе према војсци, остављајући плуг, мотику, радње, канцеларије, похита да се одазове војничком позиву.

Људи су се окупљали на улицама Београда, и с неверицом слушали свакојаке приче:

– Рат је објављен телеграфски! – говорили су они до којих је та вест допрла чим је телеграм протутњао кроз Земун и Београд, на путу за Ниш, где је била српска влада.

– Није могуће! – говорили су други. – Зар се рат може објавити и преко телеграфа?!

Убрзо потом читав Београд се спремао за рат. Старији су јурили

од радње до радње и куповали залихе животних намирница. Људи су се отимали о хлебовете, носили кућама брашно, месо, шећер, кафу. Неко је пронео вест да ће се градски водовод затворити, па су се пред чесмама стварале гужве и судови пунили водом.

Младићи, који још нису били стасали за војску, обилазили су мобилизациона места, молећи да их упишу у добровољце.

Министарство унутрашњих дела, међутим, демантовало је вест о објави рата. Отправник послова немачког посланства у Београду изјавио је да нема појма о томе.

Немачки конзул гроф Спе, који је тог поподнева прешао у Земун моторном јактом једног Београђанина, убрзо се вратио и саопштио да аустријска команда ништа не зна о објави рата.

Увече око шест часова, из Ниша је стигао у Београд полузваничан телеграм Прес-бироа:

„Српска краљевска влада предузела је мере да се увери у аутентичност ниже наведене депеше која јој је саопштена у форми која није уобичајена, пошто је Његова Екселенција немачки посланик, коме је Аустро-Угарска поверила заштиту својих интереса, изјавио да њему ништа није познато.“

Пред поноћ грмљавина граната и пушака трже Београд из сна и пресече сваку сумњу у објаву рата. Загрмеше топови над Савом и Дунавом.

Само десетак часова пошто је Аустроугарска телеграфски објавила рат Србији, српска престоница је засута топовском, митраљеском и пушчаном ватром.

Гранате су испаљене са земунске стране, са монитора који су пловили Савом и Дунавом, и чије су посаде, у први мах, помишљале да ће одмах освојити Београд, да се његови малобројни браниоци неће ни усудити да пружи отпор.

— *наставиће се* —

Црна Гора у бој креће

Чим је Аустроугарска објавила рат Србији, краљ Никола је упутио прокламацију Црногорцима, у којој се, између осталог, каже:

„Још не доспјесте да крв оперете с ваших храбрих мишица, а ваш стари краљ приморан је да вас и по трећи пут, за непуне двије године, позива на оружје, да вас и по трећи пут поведе у рат, свети рат за слободу Српства и Југословенства. Судбоносни час је куцнуо!

Црно-жути барјак, који од давних времена као мора притиска душу југословенског народа, развио се, да тај народ сад потпуно уништи, да његове слободне представнике, Србију и Црну Гору, прегази...

Аустрија је објавила рат нашој драгој Србији, објавила га нама, објавила га је Српству и цијелом Словенству.

Нашу праведну ствар узела је у заштиту моћна Русија, представница великог Словенства и наша вјековна заштитница, са својим просвијетљеним савезницима. Крв се већ лије на Дунав, Сави и Дрини. Лије се на границама наше моћне заштитнице Русије и њене савезнице Француске, па сад ко је јунак — на оружје! Ко је јунак и слиједи корацима два стара српска краља, да гинемо и крв пролијевамо за јединство и слободу златну. На нашој су страни Бог и правда. Ми смо хтели мир, а наметнут нам је рат. Примите га као и увијек, примите га српски и јуначки, а благослов нашег старог краља пратиће вас у свим вашим подвизима.

Живјели моји мили Црногорци!

Живјело наше мило Српство!

Живјела наша моћна заштитница Русија и њени савезници!“

Три дана након што је Аустроугарска телеграфски објавила рат, била је завршена и

мобилизација и концентрација црногорске војске — око 30.000 војника оперативних јединица, док је око 6.000 било распоређено према граници Албаније.

Већ 30. јула председник владе Никола Пашић обавестио је сва српска дипломатска представништва о расположењу у Црној Гори:

„Црна Гора је објавила општу мобилизацију. Посланик аустроугарски покушао одвојити Црну Гору од Србије, тражио од Црне Горе услове под којима би то могло бити. Италија је такође саветовала Црној Гори неутралност. Црна Гора је све то одбила изјавивши да се спрема за одбрану пошто Аустро-Угарска концентрише војску на црногорској граници. Црна Гора, дакле, иде солидарно са Србијом.“

Црна Гора је притекла у помоћ Србији и објавила декларацију у којој је, поред осталог истакла:

„Србија и Црна Гора сачињавају заједнички фронт према заједничком непријатељу. Оне у овим најтежим данима за српско племе дијеле исту судбину. Оне ће заједно или побиједити или погинути...“

Мобилизација српске војске, изведена 26–30. јула, текла је веома успешно, захваљујући великом патриотизму и искуству из балканских ратова. У први мах под ратну заставу позвано је 450.000 људи (касније је тај број знатно повећан), огроман број за око четири милиона становника Србије. Ваља рећи да је концентрација ових трупа извршена према плану, да је пет дивизија превезено железницом, а остале трупе стигле су на одређена места маршовањем због недовољно развијене железничке мреже.

– Пре сто година –

„Трећи балкански рат“

Живораг Јанковић

Није дошло до трећег рата, али ранији догађаји су трајно определили Бугаре да у сваком кризном времену стану уз противника Срба

На могуће и очекивано питање шта би се десило „без“ сарајевског атента 1914. године, одговор би био врло једноставан. Вероватно би избио трећи балкански рат који желе све до јуче зараћене стране и поврх тога и Аустрија. Незадовољство стањем насталим после завршетка рата 1913. године било је опште код свих учесника у том рату. Нормално да је оно било највеће код губитника – Турске и Бугарске. Та два дојучерашња противника поменуто незадовољство води у неприродни, па и немогућ, савез против Србије и Грчке, чија сарадња почива на солидним основама и има перспективу.

О трећем рату као лако могућем се говори највише по новинама, по дипломатским извештајима, а користи га и немачки кајзер Виљем у свом запису од 8. јуна 1914. године: „Ускоро ће почети треће поглавље балканског рата у коме ћемо сви учествовати.“ Рата би било, то је извесно – само да ли у мањем или ширем обиму. Виљему је близак и генерал Молтке својим пророчанством: „Савез балканских држава који је настао из њихових

заједничких интереса носи у себи клицу распада који ће избити чим буде изнуђен мир са Турцима.“ На простору до јуче једне државе народи су се измешали, многи се нису могли прикључити својој матици, тако да у свакој новој држави има и туђина и незадовољних новим условима где су се нашли.

После вековне надмоћи над хришћанима, муслиманско становништво не може да се помири са новонасталим приликама до јуче незамисливим. „Пред рат 1914. године становништво је још било наоружано и одреда веровало да ће се турска власт поново вратити. Ту наду потхрањивале су и сталне вести да се из Константинопоља спрема устанак муслимана у Македонији па је у јануару 1914. године ширена вест да је из Константинопоља одаслано 200 организатора устанка који треба да избије у марту и априлу...“

Бугарски амбасадор „се жалио на општу загушљиву атмосферу на Балкану коју је створио Букурештански уговор о миру а која ће дуго притискивати балканске народе, па и Бугаре и Србе... Одузета им је Добруца која је била

прави Мисир за Бугарску, одузета Кавала, одузета Македонија, Тракија“. Ово је блажа верзија бугарских проблема.

Бугаре не муче само губици претрпљени кроз две последње године. Више их погађа што им је „обећање“ из Сан Стефана (1878) сад потпуно неоствариво. Себе тешко виде „без Скопља, Ниша и Солуна“ а потом Скадра и Цариграда.

Грчки званичник више пута изјављује: „Ми смо били потпуно решени да сада заратимо са Турском, јер никад нећемо имати бољу ситуацију од ове.“ Тад се Грци углавном уздају у своју надмоћ на мору пошто имају бољу флоту – „кад Турска једном добије превласт на мору, онда је Грчка у највећој опасности. Зато не можемо дозволити да дође до овога и морамо објавити Турској рат“.

Поводом оваквих вести о неком грчко-турском сукобу које стижу са више страна визионарски делује процена начелника у Министарству војном Крсте Смиљанића. По њему, од овако оштрих изјава о неком сукобу Грка са Турском неће бити ништа. Грци су тренутно јачи на отвореном мору.

Турци су тога свесни, а после толиких пораза опрезни и могу такав сукоб избећи. У свим другим условима Грци би изгубили.

Турци своје избегле постављају „на становање“ у куће домаћина и већ у току дана „станари“ су домаћини, а дотадашњи прави власници постају прогнаници.

Потребно је ово рећи због тога што је тешко одредити где су границе рата. Ауторе углавном занимају главни и ведрији токови живота, док се од оваквих подједнако важних ствари чак и подсвесно бежи. У понашању више умешаних страна као да има нечега „препознатљивог“: „Чим које место Грци напусте, заузму га холандски официри са њиховом жандармеријом а после њих навале шиптарске руље, пљачкају и ужасно злостављају хришћане.“

Као што би се и очекивало, Турци на југу Србије врше разне злоупотребе. Из земље одлазе снабдевени уредним пасошима да би се даље представљали као прогнаници, тражили помоћ и јадиковали над својим стањем. На такве појаве реагује сам Пашић по њему својственом стилу: „Оно стање које их је побудило да иду из земље, јер тим мисле да ће их боље прихватити она држава у коју иду.“

Погођени су и малобројни Срби око Галипоља који ту мирно живе вековима. И према њима се поступа као и са Грцима. Доласком војске у село за трен остају без ичега и „срећни“ што су живи спас траже у бекству. Стотине њих преко Солуна залагањем нашег посланства стижу превезени руским бродовима на југ матичне земље. Тако је избегнут прогон тих људи у Анадолију, где би се њихова судбина лако дала замислити.

Ове несрећнике треба поминути из још једног разлога. Познато је како се Срби лако губе и претапају, у првом реду због тога што брзо кваре и заборављају свој

језик. По сопственим предањима, ови људи су присилно пресељени у време Косовске битке. Опасност претапања долази подједнако и са турске и са грчке стране. Ипак, успели су да се очувају: „Они још и данас употребљавају глаголске и именичке облике који само код нас постоје... (народ) је сачувао своје име и језик до данас и ако ми о њему не знадосмо да постоји.“

Срби су осетљиви за туђе тврдње и онда кад су оне далеко од истине и неспособни да преко своје пропаганде делују ни приближно ефикасно као остали. Очигледну лаж примају као полуистину и немоћни су да се одупру. Остали су вештији за пропаганду и мало пажње обраћају на понашање околине.

Општа јавност највише пажње је усмерила на српски простор и редовно „труби“ о томе. У свакој држави учесници рата се дешава слично – сигурно и горе него у Србији, али се ретко говори.

„За сад се у Солуну празне читаве улице у којима су становници Словени: Има их у којима су све куће остале пуне.“ Енглези не крију своју склоност према Грцима, те се при одређивању граница не узима национални принцип, већ услови терена и економија као главни. Код Словена се поступа обрнуто. Зато су Епир и Тракија жаришта сталних сукоба и главни „извор вести“ за тадашњу штампу.

„Контуре“ приче о „трећем балканском рату“ и без Беча поста-

Никола Пашић

ле би реалност и тад би се видело да је битка на Брегалници само једна епизода. Од значаја је изјава грофа Андрашија дата бечкој штампи средином априла после његовог пута приморским областима. По његовој оцени само крајња исцрпљеност од претходног ратовања одржава мир.

Није дошло до трећег рата, али ранији догађаји су трајно определили Бугаре да у сваком кризном времену стану уз противника Срба. „Ви сте прошле године искористили до крајности тежак положај у коме се Бугарска налазила и на тај начин сте нам оставили слободне руке да и ми у датом моменту поступимо на исти начин.“

Видовити Пашић не размишља само о рату иако му то услови живота намећу. Он гледа далеко напред: „Можда ће се прилике променити кроз сто година, али дотле ће можда цела Европа постати само једна држава.“

Историјске слике из Архива Српске Православне Цркве

Брига Српске Цркве о избеглицама у Првом светском рату

Радован Пилиповић

Збрињавање избеглица из Првог светског рата, свештеника са породицама и других цивила била је историјска лекција у трагичном 20. веку

Ратна разарања и злочини непријатељских војника покренули су колоне становништва из зона борбених дејстава, које је у колонама избеглица напуштало своја насеља, села и градове. У почетку се није очекивало да би војници једне велике и просвећене европске државе могли да чине пљачку, убијање и силовање цивила. Размере бруталности и агресивног примитивизма постале су јасне целом свету, нарочито када их је описао криминолог и патолог Родолф Арчибалд Рајс проучивши са тих аспеката поход солдатеске Црно-жуте монархије на Краљевину Србију.

У документима из Архива Српске Православне Цркве има података о присилном кретању становништва Краљевине Србије из северозападних делова, оних који су били на удару непријатеља ратне 1914. године. Митрополит Димитрије је тражио прецизне податке о броју и пореклу избеглих свештеника и њихових породица.

Такође, зна се да су манастири примали читаве породице на боравак, обезбедивши им храну и огрев. Такав је случај био са овчарско-кабларским манастирима и са Манасијом.

Протојереј округа смедеревског о стању на његовом подручју

Прота округа смедеревског
бр. 321
16. децембра 1914. г.
Скобаљ

Духов. Суду Епархије београдске, Параћин

На основу акта Дух. Суда Бр. 7079, част ми је извести Дух. Суд, да се ниједно свештено лице у моме подручју као избеглица услед ратних прилика не налази, већ напротив, свештенство вароши Смедерева услед честих напада непријатељских на варош, налази се у збеговима, па тек са времена на време, а један од свештеника долази ради вршења свештеничке дужности у вароши.

Протојереј окр. смедерев.
Мих. Поповић

Распис Духовног суда за прикупљање података о избеглим свештеним лицима

Духовни суд АЕ Београдске
Бр. 7079
3. децембра 1914. године
Параћин

Протојерејима, намесницима и старешинама манастира,

На основу наређења архијерејске власти у акту АЕБр. 1960/914. год. изволите прибавити и овоме суду послати податке о томе: колико се, одакле и где налазе поименице у вашем подручју – свештених лица, који су се ту склонили услед ратних догађаја.

Писар Председник Дух. суда
Бож. Д. Лукић протојереј
Мих. И. Поповић

Збрињавање избеглица из Првог светског рата, свештеника са породицама и других цивила била је историјска лекција у трагичном 20. веку, добро научена, из које је стече-

но искуство примењивано и у Другом светском рату, када је требало збрињавати много више прогнаника и на тај начин спасавати биолошки опстанак читаве нације.

Убијање Срба у Мачви

Разорени Шабац 1914. године

Списак избеглих парохијских свештених лица и свештеномонаха
који се налазе у Епархији београдској

Духовни Суд
Архиепископије Београдске
Бр. 6
3. јануара 1915. год.
у Параћину

Његовом Високопреосвештенству Архиепископу
београдском и митрополиту Србије
господину Димитрију

На основу прибављених извештаја од окружних
протојереја, среских намесника и старешина мана-
стирских, Духовни Суд Архиепископије Београдске
саставио је списак парохијских свештених лица и
свештено-монаха која су из својих места избегли у
друга места Епархије београдске, и тај списак уч-
тиво шаље под./ приложен Вашем Високопреосве-
штенству с извештем, да је већина од ових свеште-
них лица и пре постојеће наредбе отишла на своју
дужност, а онима која још нису отишла саопштена
је наредба да то одмах учине.

СВ. АЕБр. 1960

Писар-ђакон,
Бож. Д. Лукић

За председника
Дух. Суда члан-свештеник,
Василије Д. Бранковић

Име и презиме одакле је: Место у које је избегао:

1. Ђорђе Хаџић, Свилајнац, КБр. 6.
прота окр. подринског ср. ресав. окр. мор

2. Ненад Вујковић, капелан варњански, Ђуприја
ср. поцер.

3. Ненад Летић, парох београдски Јагодина, ср. белич. окр. мор.

4. Милан Здравковић, парох петровачки, //
ср. и окр. краг.

5. Чедомир Цагић, пар. коцелевачки, ср. п. там. окр. подр. //

6. Димитр. Благојевић, пар. таковски, ср. там. окр. ваљ. //

7. Панта Туфегџић, пар. текеришки, ср. јадр. окр. подр. //

8. Илија Савковић, пар. вишњички, ср. врач. окр. беогр. //

9. Миливоје Петровић, Параћин, ср. параћ. окр. мор.
парох београдски

10. Алекса Милосављевић, парох београдски //

11. Станко Ивановић, прота окр. ваљевског //

12. Илија Н. Милић, пар. парох богатићски, //

ср. мачв. окр. подр.

13. Петар Грујићић, пар. брштински, ср. рађев. окр. подр. //

14. Милан Љ. Поповић, пар. белоцркв. //

15. Милан Трипковић, пар. крчмарски, ср. колубар. окр. ваљ. //

16. Љубомир Поповић, намесник лознички, ср. јадр. окр. подр. //

17. Љубомир Ђирић, пар. накучански, ср. поцер. окр. подр. //

18. Атан. Вучићевић, пар. м. пожарев. ср. гроч. окр. беогр. //

19. Прота хаци Мих. Вучетић, пар. црнобарски у Мачви //

20. Марко Димитријевић, пар. мар. цркве, Крагујевац
ср. колуб. окр. ваљ.

21. Филип Томић, капелан стублински, ср. посав. окр. ваљ. //

22. Светозар Стојковић, ђакон беогр. Сабор. цркве //

23. Таса Вукосављевић, намес. ср. космај. окр. беогр. //

24. Ђорђе Поповић, пар. борински, Баточина, ср. лепенички
ср. јадр. окр. подр.

25. Радисав Крупежевић, ђакон смедеревски Рековац, ср. левач. окр. м.

26. Драг. Туфегџић, пар. бадовиначки у Мачви Аранђеловац, окр. краг.

27. Сретен Ивановић, пар. ковиљачки у Јадру Изварица, ср. хомољ. окр. по.

28. Јером. Мелентије Стевановић из М. Трноше Ман. Манасија

3. јануара 1915. год. За Председ. Духов. Суда
у Параћину Члан-свештеник
Василије Д. Бранковић

Писар-ђакон
Бож. Д. Лукић

Украјинске верске теме

– једина канонска црква у земљи је Украјинска Православна Црква Московске Патријаршије

др Александар Раковић

Већину верних чине верници Украјинске Православне Цркве Московске Патријаршије. Не може се са сигурношћу рећи да ли је по бројности следе верници Украјинске гркокатоличке цркве или следбеници „Украјинске православне цркве Кијевске патријаршије“.

Током друге половине осам-десетих и почетком деведесетих, Совјетски Савез је био суочен са „перестројком“ – политичким покретом у оквиру Комунистичке партије Совјетског Савеза којим је објављено реструктурирање политичког и економског система у земљи.

Какав „успех“ је остварила „перестројка“ види се по њеним резултатима (1986–1991): Совјетски Савез је престао да постоји, ујединиле су се Западна Немачка и Источна Немачка, земље Варшавског пакта окренуле су се ка Западу, кренуо је крвави распад Југославије.

Историјске руске земље које су вековима биле у заједничкој држави, како у оквиру Руског царства тако у и Совјетском Савезу – Русија, Белорусија и Украјина – крајем 1991. постале су једне другима иностранство.

Заправо, распадом Совјетског Савеза је други пут у 20. веку руска држава доживела слом. Први пут то је било 1917. када је уништено Руско царство, а други пут се догодило 1991. када је с мапе света нестао Совјетски Савез.

На развалинама Совјетског Савеза никла је Руска Федераци-

ја (бивша федерална јединица Совјетског Савеза) која је испрва имала мало шта независно у себи. Јељциновом Русијом ординирале су западне агентуре, копирана је архивска грађа која је ношена на Запад, многи руски министри били су само лутке на концу „западних пријатеља“, очекивало се да западни новац донесе Русима благостање.

Заузврат Руска Федерација је у Савету безбедности Уједињених нација гласала за увођење економских санкција Србији и Црној Гори (СР Југославији) и „хуманитарну“ војну акцију НАТО пакта против Републике Српске, која је у неколико наврата за мету имала и Републику Српску Крајину.

Нису само Срби били мета тековина „перестројке“ које су уништиле једну од две светске суперсиле – Совјетски Савез. То су на првом месту били сами Руси. Достојанство њихове државе и нације било је угрожено. Од светске суперсиле постали су држава на рубу Европе којој су америчке дипломате предлагале да се „самораспадне“ на три дела: европски део, сибирски део и далекоисточни део.

Ти планови нису успели и Русија је с Путином на челу од 2000. почела да се уздиже. Прво полако, а потом све брже. Руска Федерација од 2008. показује да на њој више нико не може да јача мишиће. То видимо данас и у Украјини.

Због чега је овај увод био важан када је реч о теми Украјине и разноразних црквених спорова у тој земљи? Због тога што су распада Руског царства и Совјетског Савеза довели до креирања две чудне творевине у Украјини – обе које негирају канонску јурисдикцију Руске Православне Цркве односно Московске Патријаршије на њеном историјском тлу све Руси, у месту, земљи и реци где је крштена Русија (988) – у Кијеву на Дњепру.

Распад Руског царства и формирање Совјетске Украјине водили су ка формирању новог идентитета тамошњег народа – од малоруског ка украјинском. Но, ништа од тога се не би могло обавити без црквеног одвајања од Москве. Тако је у Совјетској Украјини 1921. формирана такозвана „Украјинска православна црква“ која је уз подршку комунистичких власти прогласила

Кијевско-печерска лавра, изглед крајем 19. века

независност од Руске Православне Цркве. Совјети су се доцније обрушили на такозвану „Украјинску православну цркву“ која је обновила деловање током нацистичке окупације Украјине да би је комунистичка власт после Другог светског рата поново угушила. У време „перестројке“ док се распадала совјетска суперсила, ова структура је поново креирана под именом „Украјинска аутокефална православна црква“. Делује углавном на западу Украјине и у дијаспори, има мало следбеника, изложена је великим поделама, званичан језик јој је украјински.

У оквиру догађаја које обухватамо појмом „перестројка“, када се распадао Совјетски Савез, створена је и такозвана „Украјинска православна црква – Кијевска патријаршија“ (1992). Њено креирање подржао је украјински председник Леонид Кравчук који се залагао за уједињење горепоменуте „Украјинске аутокефалне православне цркве“ и „Украјинске православне цркве – Кијевске патријаршије“ како би се Московској Патријаршији што више отежавало деловање. Међутим, две неканонске структуре на концу нису успеле да се уједине. Попут „Украјинске ау-

токефалне православне цркве“ и „Украјинска православна црква – Кијевска патријаршија“ највише делује у западној Украјини где је антируски сентимент најизраженији. Званичан језик „Украјинске православне цркве – Кијевске патријаршије“ је украјински.

Украјинска Православна Црква Московске Патријаршије је једина канонска Црква која делује у Украјини. Реч је о аутономној Цркви израслој 1990. из Украјинског егзархата Руске Православне Цркве (дакле, и то се дешава у време „перестројке“). Покрива скоро 70% православних верника у земљи, углавном у централним, источним и јужним деловима Украјине. Нажалост, деловање Украјинске Православне Цркве Московске Патријаршије ограничено је у западној Украјини.

Последњи догађаји у Кијеву, када је свргнут легитимно изабрани председник Виктор Јанукович, довели су у опасност цркве и свештенство Украјинске Православне Цркве Московске Патријаршије. Пучисти су у фебруару 2014. упали у Кијевско-печерску лавру како би је отели од Украјинске Православне Цркве Московске Патријаршије. Овај манастир саграђен је у 11.

веку у време Кијевске Русије. Кијевско-печерска лавра је један од највећих музеја у Украјини и постојала је бојазан да би, током нереда у Кијеву, древни експонати руског православља могли да постану мета пљачкаша што се већ догађало у „обојеним револуцијама“ које је су имале подршку Запада – поменимо напад на Египатски музеј у Каиру (2011).

На крају поменимо и Украјинску гркокатоличку цркву која делује на западу Украјине од краја 16. века када се услед притисака Пољака тамошња православна јерархија одвојила од Цариградске Патријаршије и пришла Риму. У западној Украјини гркокатолици чине већину, а у појединим деловима апсолутну већину (Лавов). Западна Украјина није била део Руског царства и стога је старији малоруски идентитет прво ту изгледео. Украјински национализам ширио се из Лавова и западне Украјине ка Кијеву.

Ипак, православни идентитет Кијевске Русије, Малорусије и Новорусије је најприсутнији у данашњој Украјини. Већину верних чине верници Украјинске Православне Цркве Московске Патријаршије. Не може се са сигурношћу рећи да ли је по бројности следе верници Украјинске гркокатоличке цркве или следбеници „Украјинске православне цркве Кијевске патријаршије“.

У Украјини је 2014. почела нова прерасподела интереса која ће се одразити и на идентитетска питања. Како год да се заврши криза у овој земљи, Украјина неће више изгледати исто као раније. Нема сумње да ће се то одразити и на верска питања у Украјини. Остаје да видимо како ће, у складу са новим устројством земље, бити решени црквени неспоразуми и какву ће позицију имати Украјинска Православна Црква Московске Патријаршије. ■■

Изложба икона и минијатура манастира Светог Николе, Кончул

Вредне руке у древној светињи

мр Биљана Цинцар Косић

Из свог првобитног манастира сестре су пренеле две светиње које данас чувају у Кончулу: делове моштију Св. Јакова Персијанца и икону Богородице Милостиве – копију из XVIII века кипарске иконе Богородице Кикоске

Манастир Кончул је средњовековни српски манастир који се налази на левој обали реке Ибар, недалеко од Рашке. По предању, основао га је Стефан Немања још давне 1175. године. Посвећен је празнику Преноса моштију Св. Николе, а први пут у историји је споменут у Студеничком типику, написаном 1207–1215, као манастир Св. Николе у Казновићима. Једно време је био и седиште Ибарске епископије. Манастир је доживео свој највећи успон од XIV века, па до пада српске државе – средином XV века. Рушен је у аустроугарско-турском рату 1689, и у рушевинама остао све до 1861. када је обновљена манастирска црква. Данас се могу видети фрагменти првобитних фресака, као и неколико веома лепо сачуваних надгробних плоча из XIV века у порти манастира. У другој половини XX века вршена су археолошка истраживања око цркве и потом је манастир конзервиран.

Године 2000. након прогона, игуманија Катарина долази у Кончул са делом сестринства из косовско-метохијског манастира Муштуиште – који је у ратној најезди Албанаца запаљен. Пошто су дошле у запустели манастир, ове монахиње су покренуле обнову духовног живота у манастиру. Убрзо је подигнут нови конак, а потом су образоване и радионице од којих сестре издржавају манастир и себе. Везиљско-шивачка радионица у манастиру основана је 2002. на чијем је челу игуманија Катарина. Почетна знања ових заната сестре су стекле у грчким манастирима, а сада се усавршавају у програмирању и обради мотива са припремом за вез на индустријској машини. Иконописачка радионица

отпочела је свој рад 2005. године. У њој настају свети образи на аутентичан, древни начин, управо онако као у ранијим столећима, у молитвеном тиховању уз коришћење старе технологије. Уз иконе овде се израђују и минијатуре на пергаменту, које носе пригодан текст молитава и тропара.

Из свог првобитног манастира сестре су пренеле две светиње које данас чувају у Кончулу: делове моштију Св. Јакова Персијанца и икону Богородице Милостиве – копију из XVIII века кипарске иконе

Богородице Кикоске. Након пожара 1999. у коме је изгорела црква Муштуишта ова икона једина је остала потпуно неоштећена и нетакнута огњем. Ово је било прво чудо. Мајка свих хришћана и данас бездетне чини родитељима, болесне здравима, несрећне радоснима – чиме се непрестано настављају чудотворна исцељења. ■■

Током Васкршњих празника с благословом Патријарха Иринеја и Епископа рашко-призренског Теодосија, у организацији Центра за развој инклузивног друштва КРИД и манастира Св. Николе – Кончул, у Етнографском музеју у Београду, организована је изложба икона и минијатура иконописачке радионице манастира. На изложби је било приказано тридесетак икона, десетак примерака минијатуре на пергаменту, као и неколико комада црквеноуметничког веза из везиљско-шивачке радионице истог манастира.

Lex credendi – Lex vivendi – Lex celebrandi

Симпосион о православном богословљу у литургијском контексту

Катедра за литургијско богословље при Институту за православну теологију при Минхенском универзитету организовала је први симпосион о православном богословљу у контексту литургије под називом „*Lex credendi – Lex vivendi – Lex celebrandi. Orthodoxe Theologie im Kontext der Liturgiewissenschaft*“. Трочлана појмовна релација би требало да воспостави идентитет између закона вере, закона нашег живљења и закона нашег прослављања вере (богослужења).

Овај симпосион је био организован 24–25. 4. 2014. у аули сenate Минхенског универзитета и наставио са радом другог дана симпосиона у грчком Храму Свих Светих у Минхену, након Архијерејске Литургије коју је

служио Високопреосвећени Архиепископ берлински и немачки Марко из Руске Заграничне Цркве уз саслужење грчког и руског клира.

Након кратког поздравног слова проф. др Адријана Маринескуа, који је и осмислио овај први литургијски симпосион у организацији Института за православно богословље при Минхенском универзитету и свечане поздравне беседе проф. др Атанасија Влециса, председника Заједничке комисије (пандан улози декана Института), као и прочитане епистоларне поруке Његовог Високопреосвештенства Митрополита Августина, Егзарха Цариградске Патријаршије за централну Европу, научни рад симпосиона је отпо-

чео предавањем Архиепископа др Марка (Арнта) о Литургији и обожењу. Тај реферат је био готово химнографска доксологија теме обожења као централне сотириолошке димензије Божанствене Литургије. Овом реферату је следио кратак ко-реферат Епископа Софијана из Брашова о значају опитне традиције у православљу. Треће предавање пензионисаног проф. др Владимира Иванова, протојереја Московске Патријаршије из Берлина, које је заокружило рад прве секције, било је посвећено делу Павла Флоренског *Философија кулџа* и питању његове рецепције.

Друга секција је била у знаку двојице римокатоличких и једног евангелистичког теолога.

Професор литургије на Римокатоличком богословском факултету Минхенског универзитета проф. др Винфрид Хаунерланд је говорио о Литургији као *lex vivendi* начелу у светлости папских енциклика и теологије Другог ватиканског концила. Евангелистички теолог Рајнхард Теле (Thöle) из Халеа је говорио о Божанственој Литургији као апостолској сукцесији, а Базилијус Грен из Граца о литургичком богословљу, религиозности богомољачких покрета и емпиријских испитивања народне религиозности, залажући се за компаративну литургику.

На вечерњем богослужењу у Салватор цркви, најстаријем православном храму у Минхену, које је служио Архиепископ Марко уз саслужење грчког архимандрита и двојице протојереја СПЦ, биле су свечано уручене дипломе тројици апсолвентата Института за православно богословље: јерођакону Стефану Југовићу, г. Милутину Марићу и г. Јовану Стојановићу. Проф. др Влецис је у својој поздравној беседи истакао да су студенти из Србије најбројнији на овом институту. Овакво свечано уручење диплома је означило и отварање летњег семестра на Минхенском универзитету.

Рад симпозиона је настављен наредног дана, 25. марта, Светом Литургијом, након које је уследила трећа секција са трима предавањима – проф. др Маринескуа о Евхаристији и доксологији као литургичком пропријуму постања, предавањем проф. др Јоаниса Скијадарезиса из Солуна о Откривењу Јовановом као литургичкој књизи и предавањем проф. др Панагопулоса из Патраса о цикличној интеракцији начела *lex orandi* и *lex credendi*. Четврта секција је била једнако састављена из трију предавања. Проф. др Стрца из Херманштата у Румунији је говорио о тумачењу литургичких текстова у делу Димитрија Станилоја, видевиши у његовој ерминевици спој александријског симболизма са кападокијским есхатолошким реализмом као оригиналној синтези двеју школа. Др Нино Сакварелидзе из Инзбрука је говорила о улози древних грузијских литургичких извора за свеправославну литургику, а грчки свештеник др Базијудис из Манхајма је говорио о литургичкој теологији у пракси једног парохијског свештеника.

Посебну радост потписнику овог текста је чинила чињеница да су корифеји српске богословске мисли – Св. Јустин Ћелијски, Митрополит Амфилохије и Епископ Атанасије Јевтић – у неколико наврата бивали цитирани и парафразирани као значајне референце у литургичком дискурсу.

Прилози прочитани на овом првом симпозиону биће објављени у четвртном кварталу у часопису *Orthodoxes Forum*, који је научно гласило овог института. У закључној дискусији овог симпозиона једногласно је артикулисано мишљење да је овај први симпозион био зацело иницијални скуп коме би ваљало да следе наредни.

Пројекат Зоран Андрић

Ксенија Кончаревић

Сакрална комуникација : Норме, традиције, средства

Београд : Универзитет, Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2013

364 стр. ; 21 см

ISBN: 978-86-7405-143-6

У књизи *Сакрална комуникација : Норме, традиције, средства* Ксенија Кончаревић настоји да расветли неке битне аспекте сакралне комуникације и мисије Цркве. У првом поглављу пажња је усмерена на феномен комуникационог понашања чланова Цркве, његових норми, традиција, вербалних и невербалних средстава, стандардних комуникативних сфера и ситуација у сфери сакралног, при чему се, на синхронијском и дијахронијском материјалу, представљају три модела описа и анализе сакралне комуникационе културе – ситуациони, аспектски и параметарски. Друго поглавље разматра сакралне језике ареала *Slavia Orthodoxa* у прошлости и данас, пре свега са социолингвистичког и лингвокултуролошког аспекта, али и из перспективе језичке политике и језичког планирања у окриљу Цркве. Завршно поглавље организовано је око феномена религиолекта – посебног језичког израза унутар заједнице Цркве којим се њени чланови служе у сфери друштвене свакодневице, културној, образовној, професионалној, па чак и сфери мас-медија (на хришћанским радио-станицама, у штампи, на интернет презентацијама), и којим се одељују од оних који говоре истим језиком, али нису чланови те заједнице или нису довољно учрквењени, као и око односа између општејезичке норме и сакралног стандарда.

Ово дело, које проблемски припада релативно младој дисциплини – теоллингвистици, чијем је сталном развоју и успону у Србији, али и на ширем словенском плану, значајан допринос дала управо Ксенија Кончаревић, одликује се, пре свега, актуелношћу предмета, што је увек подстицајно за плодан научни дијалог, поготову када се научне поставке и чињенице износе са високим степеном поузданости и аргументованости, као што то у овој књизи, као и у другим својим радовима, чини Ксенија Кончаревић.

Поред тога, књига *Сакрална комуникација* одликује се научном релевантношћу предмета. Када се има у виду велики број верујућих

људи у савременом свету (упркос извесном опадању броја припадника неких од највећих религија), јасно је да у њиховом животу сакрална комуникација има важно место. Њени многобројни аспекти тек последњих деценија добијају шире и научно добро утемељене описе и тумачења, чему и Ксенија Кончаревић овом књигом даје вредан прилог.

Најзад, што је за научни рад такође веома важно, књига *Сакрална комуникација : Норме, традиције, средства* одликује се уочљивом иновативношћу. Проф. др Ксенија Кончаревић је у тој књизи размотрила низ релевантних аспеката сакралне комуникације на начин на који их нико пре ње није размотрио, а у неким случајевима је резултате истраживања других истраживача значајно продубила и развила. Предлажући решења истраживачких проблема које је уочила, Ксенија Кончаревић за своју аргументацију увек има чврсте теоријско-методолошке и емпиријске доказе, због чега се њена истраживања и у том погледу могу сматрати узорним.

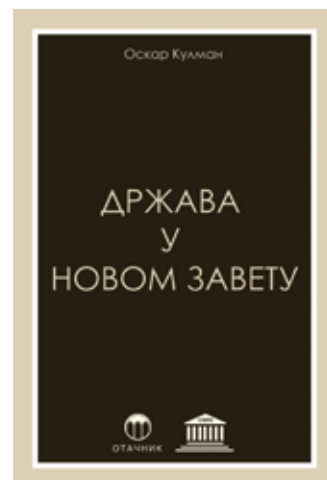
Проблемска разноврсност књиге и чињеница да су неки њени делови раније били публиковани као засебне целине, а сада се доносе у више или мање прерађеном облику, не утиче на њихову композициону повезаност, нити на чињеницу да се поједини делови врло складно допуњују у оквиру монографије *Сакрална комуникација : Норме, традиције, средства*.

Академик Предраг Пийер

Оскар Кулман

Држава у Новом Завету

превод Лазар и Варја Нешић
и Иван Ђуносијевић
Београд : Богословско друштво Отачник, 2012
108 стр. ; 20 cm
ISBN: 978-86-87057-22-7

Једно од питања које је решено у Новом Завету, а које је, упркос томе, вековима касније изнова постављано и неретко решавамо независно од новозаветног одговора, јесте проблем односа Цркве и државе. Пред хришћане свих епоха постављало се питање да ли треба да буду лојални држави или не, или да буду индиферентни према њој. Питали су се, а и данас се многи то исто питају, да ли секуларна држава треба да постане хришћанска или не. Недоумице су се гомилале. Једна од највећих је била у вези оног познатог Христовог одговора групи фарисеја и иродоваца: „Подајте ћесарево ћесару, а Божије Богу“ (Мк. 12, 17 и паралелна места). Шта је оно што следује једном, а шта другом? Ова и многа друга питања која из њих произилазе муче хришћане свих генерација. Одговор на њих или кључ за њихово решавање налазимо у једној изврсној библијској студији познатог теолога Оскара Кулмана, која носи једноставан наслов *Држава у Новом Завету*.

Оскар Кулман је један од најугледнијих библијских богослова прошлога столећа. Његови радови су у многоме допринели да се модерна хришћанска теологија врати својим новозаветним коренима. Његове мисли су увек кристално јасне, а закључци доследно изведени и прецизно изречени. Тако је и када је реч о књизи *Држава у Новом Завету*. Кулман је у поменутој

публикацији обрадио сва за ову тему релевантна места у Новом Завету. Његов егзегетски поступак је и овога пута био на највишем нивоу, односно његово тумачење ни у једном тренутку није изневерило ни дух ни слово Новог Завета. У овој студији аутор се посебно позабавио односом Исуса Христа према зилотском покрету и Његовом осудом од стране Римске империје, као и начину на који се Ап. Павле и аутор Откривења Јовановог одnose према овом проблему.

На крају, дозволимо аутору да сам одговори на питање који је циљ писања књиге *Држава у Новом Завету*. Кулман наводи да она „има за циљ да доприне не само разумевању одлука о животу и смрти савремених хришћана, на које могу бити позвани у безизлазним ситуацијама када им прети тоталитарна влада или можда поједине форме Цркве са неподношљивим политичким амбицијама; ова студија има такође за циљ да укаже на подједнако стварне и важне одговорности сваког хришћанина, дакле, и на хришћанина који живи у такозваним 'нормалним', 'свакодневним' условима, како би иступио и одговорио на озбиљне проблеме са којима се суочава само зато што јесте хришћанин.“ Наведене циљеве је аутор реализовао, стога би ова књига требало да буде део библиотеке сваког хришћанина.

Јероним (Далматиниовић)

У НОВОМ САДУ 150 година Матице српске

Свечаном академијом 11. маја 2014. г. у Српском народном позоришту обележена је 150. годишњица пресељења Матице српске из Пеште у Нови Сад, а Академији су присуствовали Патријарх српски Иринеј, Епископ бачки Иринеј и представници власти Србије.

Присутнима се обратио Епископ бачки Иринеј који је рекао да је од свог самог оснивања Матица српска била нераскидиво повезана са Епархијом бачком и са Српском Православном Црквом у целини и да је тако и дан-данас.

„То показује да је Матица српска увек схватала органску везу између аутентичне културе и духовности“, рекао је Владика Иринеј, додајући да је пресељењем матице у Нови Сад тај град с правом постао духовни центар српског народа, а Матица српска пример и углед осталим матицама словенских народа.

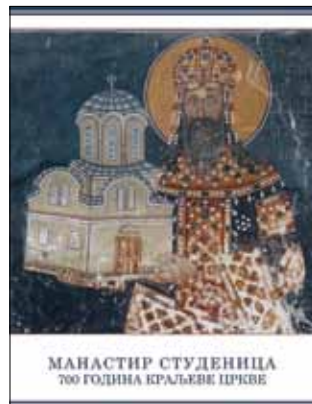
Према његовим речима, пресељење Матице српске није имало само важност за Нови Сад, већ за свеукупну српску културу, а јубилеј који се обележава је један од највећих и најзначајнијих јубилеја у српском народу.

Председник Матице српске Драган Станић је у полчасовном говору упознао присутне са значајем доношења одлуке о пресељењу матице из Пеште у Нови Сад и са начином доношења те одлуке, као и о утицају Матице српске на српску културу и очување самог српског националног идентитета.

Матица српска је најстарија национална установа у области књижевности, културе и науке. Основали су је српски интелектуалци и привредници 16. фебруара 1826. године у Пешти са првобитним циљем да пома-

Седам векова Краљеве цркве у Студеници

Једна од многих задужбина краља Милутина – Црква Св. Јоакима и Ане, у порти Студеничке лавре, слави јубилеј. Овај повод изродио је научни скуп под називом „Манастир Студеница – 700 година Краљеве цркве“ у организацији САНУ, ПБФ-а (Универзитета у Београду) и манастира Студеница. Поменуте научне институције су по први пут заједнички организовале научни скуп овог типа. Скуп је отворен 8. маја 2014. г. у просторијама САНУ у Београду, говорима академика Димитрија Стефановића (САНУ) и проф. др Предрага Пузовића (декан ПБФ-а).

Истог дана, научне радове из својих области изнели су: Слободан Ђурчић (члан САНУ), академик Љубомир Максимовић, проф. др Владимир Вукашиновић (ПБФ, Београд), проф. др Милка Чанак Медић, проф. др Смиља Марјановић Душанић (Филозофски факултет, Београд), др Даница Поповић (Балканолошки институт, САНУ), др Сара Пено (Музиколошки институт, САНУ) и проф. др Предраг Пузовић (ПБФ). У суботу, 10. маја, своје реферате су презентovali: др Срђан Пириватрић (Византолошки институт, САНУ), проф. др Миодраг Марковић, проф. др Драган Војводић (Филозофски факултет, Београд), др Марко Поповић, проф. др Зоран Крстић (ПБФ) и проф. др Васја Велинова (Центар за словенска византијска проучавања „Академик Иван Дујчев“). Други део радног дана обележила су следећа излагања: др Милан Радујко, проф. др Ђорђе Бубало, проф. др Бранислав Тодић (Филозофски факултет, Београд), проф. др Аксинија Джурова (иностранци члан САНУ), проф. др Гордана Јовановић и проф. др Злата Бојовић (Филолошки факултет, Београд).

Научни скуп је окончан у недељу 11. маја, излагањима Архимандрита др Тихона Ракићевића (игумана манастира Студеница), проф. др Алексеја Пентковског (Московска духовна академија) и проф. др Ненада Милошевића (ПБФ). Јубилеј је тог дана обележен и Св. Арх. Литургијом у Богородичиној цркви коју је служио Епископ шумадијски Г. Јован. Овом приликом Владика Јован је рукоположио у чин ђакон Арона, сабрата манастира Студенице.

Сарадњом, кроз истраживања из разних области – теологије, историје, историје уметности, књижевности и филологије, научни скуп „Манастир Студеница – 700 година Краљеве цркве“ остварио је изузетан успех.

Никола Јоцић

же књижевни лист *Сербске Летописи*, данашњи *Летопис Матице српске*.

Матица је преданим радом на просвећивању српског народа, очувању националног и културног идентитета и развоју издавачке делатности доживела пуну афирмацију на читавом српском културном и духовном простору. После вишегодишњег настојања да због успешнијег и плодотворнијег рада дође до пресељења Матице српске из Пеште у Нови Сад, оно је најзад започело 28. априла 1864. године.

Прелазак Матице српске у Нови Сад био је од пресудног значаја за развој града као српског културног

и интелектуалног средишта, а одржавање Скупштине Матице српске 12. маја 1864. године у Новом Саду представља званичан датум пресељења матице.

Извор: ТАНЈУГ / Б92

БЕОГРАД Светлост у мраку Првог светског рата

Народни музеј у Београду, у част 170 година од оснивања, али и као упозоравајуће подсећање на 100 година од почетка Првог светског рата, приредио је изложбу „Светлост у мраку Првог светског рата“.

У БЕОГРАДУ

Колонизација хришћанства

У организацији Задужбине Конрад Аденауер и Хришћанског културног центра др Радован Биговић у Београду је 26. априла 2014. године одржан научни скуп под називом „Могућност дијалога између хришћанства и атеизма [„Колонизација хришћанства“ – *pro et contra*]“.

На скупу је анализирано стваралаштво неколицине најпознатијих филозофа данашњице (Ален Бадју, Славој Жижек, Ђорђо Агамбен) код којих је приметан феномен назван „колонизација хришћанства“ (Горазд Коцијанчич) који подразумева (зло)употребу хришћанских учења за потребе неких филозофских ставова.

Учесници овог скупа – Горазд Коцијанчич, проф. др Петар Јевремовић, проф. др Богдан Лубардић, доц. др Предраг Драгутиновић, Бојан Бошковић, Славиша Костић – су настојали да расветле легитимност употребе хришћанских учења за теоријске поставке ових филозофа који су радикални атеисти или нехришћани и изнађу одговоре на питање да ли и шта хришћанство добија или губи тим и таквим интерпретацијама.

Данко Сврахињић

Ова изложба је отворена 10. маја, и планирано је да траје до 10. септембра. На изложби су представљена врхунска остварења протагониста импресионизма која се чувају у Народном музеју, Музеју савремене уметности, Музеју града Београда, Спомен-збирци Павла Бељанског, Уметничкој галерији „Надежда Петровић“, Музеју града Београда, као и радови који се налазе у приватним колекцијама.

Посетиоци Народног музеја имају прилику да виде ремек-дела Надежде Петровић, Малише Глишића, Милана Миловановића и Косте Миличевића, чији су животи и уметност светлости трајно преплетени са ужасима и мракотом Великог рата.

Извор: www.narodnimuzej.rs

ФОЧА

Крсна слава и две деценије ПФФ-а

Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“ Универзитета у Источном Сарајеву 12. маја 2014. г. прославио је своју крсну славу и обележио 20 година од почетка рада.

После Свете Литургије и ломљења славског колача, на свечаној академији додељене су дипломе магистрима и дипломираним теолозима, те уручене награде најбољим студентима, након чега је одржан славски ручак. Вечерње богослужење одржано је у 18.00, а уследио је коктел у 19.00 часова.

Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“ основан је 1994. године под називом Духовна академија. Заједно са Средњом богословском школом Светог Петра Дабробосанског важи за наследника Сарајевске богословије, која је основана 1882. године.

На Богословском факултету „Свети Василије Острошки“, на три одсека – пастирском и општем у Фочи и одсеку за црквену уметност и сли-

У БЕОГРАДУ

Религија и плурализам

У Београду је крајем априла ове године у организацији Задужбине Конрад Аденауер одржан округли сто под називом „Улога религије у Европи и на Балкану данас: Религија и плурализам“. Реферате „Религијски плурализам и држава у савременој Европи: зона дијалога и турбуленције“ и „Религија као народни, културални и доктринарни феномен (пример српског правослађа)“ представили су социолози проф. др Нонка Богомилова са Института за проучавање друштва и знања Бугарске академије наука (Софија) и др Мирко Благојевић са Института за филозофију и друштвену теорију (Београд). Ова излагања су подстакла динамичне расправе на тему идентитета и других питања у савременим друштвеним околностима.

Данко Сврахињић

карство у Добоју, тренутно се образује 456 студената.

Извор: Новинска агенција СРНА

У НОВОМ САДУ

Српска теологија 18. века

Књига под насловом *Српска теологија 18. века – Ad fontem*, аутора протојереја-ставрофора професора др Владимира Вукашиновића, представљена је 24. априла 2014. године у свечаној дворани Матице српске у Новом Саду.

Након поздравних речи проф. др Драгана Станића, председника Матице српске, о књизи је говорио Епископ бачки др Иринеј, који је истакао да је Православни богословски факултет Универзитета у Београду носилац идеје за припремање и издавање ове књиге у којој су пружени значајни извори на основу којих можемо проценивати теологију 18. века. Такође, своје мишљење о књизи *Српска теологија 18. века – Ad fontem* изнели су и протојереј-ставрофор професор Јован Петковић, ректор Богословије Светог Арсенија Сремца у Сремским Карловцима, и г. Боровој Чалић, стручњак за српску културу 18. века.

Извор: Епархија бачка

ДАМАСК – ЈЕРУСАЛИМ

Прекидање евхаристијског општења

Православна Антиохијска Патријаршија, после вишемесечних покушаја нормализовања односа са Јерусалимском Патријаршијом – која је оспорила њену јурисдикцију у држави Катар – прекинула је са њом канонско општење, саопштава се на интернет-порталу *Седмица.RU*.

Ова одлука је донета на заседању Светог Синода Антиохијске Патријаршије које је одржано 29. априла под председавањем Патријарха антиохијског Јована Х.

Како преносе агенције, овоме је претходио недавни протест Антиохијске Патријаршије. Наиме, за време сабрања поглаварâ Православних Црква у Константинопољу, одржаног почетком марта ове године, представник Антиохијске Патријаршије затражио је хитно решење тог проблема, и у знак протеста није потписао закључни документ тог састанка.

Патријарх антиохијски Јован Х известио је чланове Светог Синода Антиохијске Патријаршије о покушајима дијалога са Јерусалимском Патријаршијом и о позицији Патријарха јерусалимског Теофила III, после чега је једногласно донета одлука да се прекине помињање јерусалимског Патријарха у диптисима, и пошаљу одговарајуће посланице свим помесним Црквама.

Обе помесне Цркве сматрају државу Катар својом канонском територијом. Како се наводи у саопштењу, конфликт је настао пошто је марта прошле године јерусалимски Патријарх у Катар послао свог митрополита. Проблем није могао да се реши ни посредовањем Патријарха константинопољског Вартоломеја и Владе Грчке.

Извор: <http://radiosvetigora.wordpress.com>

У УКРАЈИНИ

Убијен протојереј Павле Жученко

Према вестима које су пренели светски медији, у ноћи 9. маја на домак Славјанска убијен је свештеник Украјинске Православне Цркве (Московске Патријаршије), протоје-

У СОЛТ ЛЕЈК СИТИЈУ

Најмлађи – оснивачи фонда за изградњу новог храма

„Ангели на небесима, ми на земљи чистим срцима, добрим делима и истинском радошћу прослављамо Васкрсење Христово. Христос васкрсе!“ – речи су којима су најмлађи чланови црквене заједнице у Солт Лејк Ситију, у рано пасхално јутро, поздравили све верне присутне у Цркви Светог Архангела Михаила, предајући свештенику дар којим су постали оснивачи и први приложници Фонда за изградњу новог храма „Од темеља до Небеса крилима Архангела“.

Учествујући у образовно-креативној радионици „Христово Васкрсење – наше спасење“ деца су смерно ходила путем Велике Четрдесетнице кроз тематске целине у којима се огледала симболика сваке недеље Часнога поста, усходећи ка истини православне вере – Васкрсењу Христовом.

У недељу, на Цвети, у холу црквене зграде, отворена је изложбено-продајна поставка радионице која је трајала до Васкрса. Били су позвани сви да својом пажњом и симболичним откупом дечијих радова уваже њихов труд и дело, како би их усмерили да препознају и вреднују своје и туђе таленте и израсту у врлинске људе.

На сами дан Васкрса, на крају Литургије, трудбеници радионице су предали свештенику, симболично, из руке у руку мали храм у којем се налазио прилог, наменивши свој дар за оснивање фонда за изградњу новог храма.

Сведочанством да су својим стваралачким надахнућем, уложеним трудом и дариваним прилогом постали оснивачи Фонда за изградњу цркве, деца су ушла у Летопис Цркве Светог Архангела Михаила, на подсећање генерацијама хришћана које долазе и које ће, верујемо, са захвалношћу убирати плодове рада садашње најмлађе генерације. Овим је отворено ново поглавље у историји Српске Цркве у Солт Лејк Ситију са надом овековечења у Царству небеском.

Аутори и идејни творци васкршње радионице и њеног циља који је крунисан на дан Васкрсења Христовог, протонамесник Милан Драговић и дипл. инж. арх. Драгана Драговић, у сузама радосницама родитеља поносних на своју децу и верника одушевљених оснивањем фонда од стране најмлађих, добили су захвалност и потврду вредности свог скромног труда на њиви Господњој.

Сверадосно васкршње заједничарење продужило се трпезом љубави, песмом и игром, а све у славу Васкрсења Христовог.

Пројонамесник Милан Драговић

† О. П. Жученко

реј Павле Жученко, који је служио у Цркви Светог Димитрија Донског у граду Дружовка у Доњецкој области.

Околности његове смрти још увек нису познате.

Како преноси портал *Правмир*, из Горловске и славјанске епархије су саопштили да немају детаље о трагедији, и да позивају на опрезност по питању покушаја медија да о. Павла повежу са једном од страна политичког сукоба у региону.

Из епархије, такође, позивају на уздржаност од преране канонизације свештенослужитеља: „Полиција ис-

Поводом 400. годишњице смрти Ел Грека

Можда би за Ел Грека идеално важила Ничеова флоскула да „неки бивају тек постхумно рођени“. Претеча и пророк модерне, сликар, вајар и архитекта Доменикос Теотокопулос, назван још и Ел Греко (1541–1614), рођен је на Криту, а умро у шпанском граду Толеду, као један од најзначајнијих протагониста шпанског маниризма.

Његово име се данас изговара у једном даху са сликарима као што су Тицијан, Леонардо, Микеланђело. Но, још у 19. веку у Шпанији није важио за *famosos pintores*, напротив, приписивана му је *manera extravagante y capriciosa*, а управник Музеја Прадо је његово сликарство дезавуисао као „апсурдне карикатуре“.

Познати сликар Ел Греко био је поштован од својих савременика као ненадмашан портретист. Он је један од најзначајнијих уметника 16. века у области религиозног сликарства као промотер новог израза и реформатор иконографских тема и форми.

Мада је по налогу манастира и црква често живописао, Ел Греко је убрзо након смрти пао у заборав. Тек је отварање сале шпанског сликарства у Лувру 1838. г. означило почетак ренесансе његовог сликарског опуса. Од 1900. г. Ел Греко је био слављен и величан као узор како од стране импресиониста тако и од стране експресиониста, на које је имао одлучујући утицај. Његово сликарство отворило је путеве слободног развоја индивидуалног стила у религиозном сликарству.

Ел Греко се као иконописац обрео у Венецији, једно време провео је у Риму, потом се нашао у Мадриду у служби Филипа II, а готово сав живот је провео у Толеду у Шпанији. На његову сликарску поетику су значајно утицали Тицијан, Басано и Тинторето. У његовом сликарству се византијска техника иконописа непоновљиво сједињује са венецијанским колоритом. Као колорист, он је претеча Сезана и Реноара. Применом колорисаних сенки, најавио је импресионисте. Франц Марк, један од саоснивача *Плавој јахача* писао је 1912. г. у истоименом алманаху да су „Сезан и Ел Греко духовни сродници“. Екстатично-визионарски импетус његовог сликарства надахњивао је сликарство и младих експресиониста. Сезан и Ван Гог, Пикасо, Макс Бекман, Оскар Кокошка, Август Маке, Франц Марк, Лудвиг Кирхнер, Макс Опенхајм налазили су у његовом сликарству непосредан извор. Екстаза и ексцентричност, мистичне визије и метафизика провејавају Ел Грековим сликама и чине га јединственим у историји уметности.

Прошћојакон Зоран Андрић

питује шта се тачно догодило“, саопштила је Светлана Охрименко, пресекретар епархије.

Извор: <http://radiosvetigora.wordpress.com>

СВЕТА ГОРА

Ускоро канонизација петорице светогораца

Светогорски подвижници Старац Пајсије Светогорац, Јаков Цаликис, Амфилохије Патмоски, Јефрем Катанакијски и Софроније Есекски (Сахаров) засигурно ће бити прослављени у

лику светих, саопштава портал *AgionOros*, позивајући се на грчке изворе.

Према речима неименованог јерарха Константинопољске Патријаршије,

ДОБРОЧИНСТВО
Поклоничка агенција Српске цркве
тел/факс: 011/2687-416, 2686-445
www.dobrocinstvo.spc.rs

ОВЧАР - КАБЛАР
25. мај

БЕЧ
28. мај - 01. јун

МАНАСТИРИ РУМУНИЈЕ
30. мај - 07. јун

СВЕТИЊЕ ГРЧКЕ
17 - 23. јун

Метеори, Егина, Евиа...

ОСТРОГ
сваког викенда

50. годишњица матуре свршених богослова 1959–1964. из Призренске богословије

Генерација свршених богослова 1959–1964. из Призренске богословије прославиће на Преподобног Јустина Ћелијског (Оданије Педесетнице) 14. јуна 2014. године јубиларну 50. годишњицу матуре.

Позивамо све наше колеге – бивше ученике ове богословије, да се одазову позиву.

За информације око организовања прославе можете се обратити Слободану Стојановићу на бр. телефона +381 11 343–5–935

који је дао интервју грчком порталу *Agioritikovima.gr*, присталица канонизација јесте и Патријарх васељенски Вартоломеј. Такође је неименовани архиепископ оповргао претпоставке које циркулишу у грчким медијима, сагласно којима је одложена канонизација Старца Пајсија из разлога његовог оштрог става „поводом турског питања“.

„Такве гласине немају никакве везе са истином, којој служи наша Православна Црква.“ Према подацима грчких медија, Константинопољска Патријаршија ће прибројати лику светих Старца Пајсија у предстојећим месецима.

Извор: Pravoslavie.Ru / Светишћора

У КРАЈИНИ

За трајање српског бића

У Босанском Грахову је 28. априла 2014. одржано прво у низу молитвених сјећања на борце за трајање српског бића и српског имена у време великих страдања српског народа од 1914. до 1918. године. Св. заупокојену Архиепископу Литургију служили су умировљени Епископ захумско-херцеговачки Г. Атанасије (Јефтић) и Епископ бихаћко-петровачки Г. Атанасије (Ракита), уз саслужење свештеника и свештеномонаха из обе епархије. Св. Литургији присуствовао је велики број званица из политичког и културног живота овог дијела Федерације БиХ и РС.

Након Св. Литургије, на градском гробљу „Мраморје“ епископи су осветили новообновљену капелу у којој је сахрањен прота Илија Билбија, који је крстио Гаврила Принципа. Потом је освешћено и постављено ново звоно, дар проте Војислава Билбије. У наставку је служен парастос Гаврилу Принципу, његовим родитељима, свештеницима Илији и Милану Билбији и свим Србима пострадалим у ратовима од 1912. до 1918. г.

Извор: Епархија бихаћко-петровачка

У ЕПАРХИЈИ ВРАЊСКОЈ

Такмичење из веронауке

На предлог Епископа врањског Г. Пахомија Министарство просвете Републике Србије је прошлогодишњи пилот пројекат – такмичење из православног катихизиса за ученике V, VI и VII разреда уврстило у календар такмичења овог министарства. У складу са тим 29. марта 2014. одржано је епархијско такмичење из веронауке у Врању, на коме су се такмичила 43 ученика, а које је пригодном беседом отворио Владика Пахомије. Након завршетка теста ученици и вероучитељи су обишли Саборни храм у Врању и Свеправославни центар „Отац Јустин Поповић.“ На празник Лазареву суботу, након приредбе ученика веронауке Владика Пахомије је уручио награде и

У НЕМАЧКОЈ

Светосавско звонце за децу

Са благословом Патријарха српског Иринеја делегација православног дечијег часописа *Светосавско звонце* је боравила у посети српској деци у Немачкој.

Најпре су се, у парохијској сали Цркве Светих српских новомученика, испуњеној дечјом грајом преко 400 српских породица које живе у Фридрихсхафену представили својим програмом – монодрамом „Ми смо њихови потомци“ коју је извео глумац Борко Сарић.

Вођени вероучитељем протом Слободаном Тијанићем, „одговорила“ су песмом и рецитацијама деца ове парохије. Димитрије Стикић је у име редакције упознао присутне са радом и мисионарским активностима *Звонца* и одржао малу играоницу у којој су учествовала деца. На празник Св. Владике Николаја, *Звонце* је посетило ЦШО у Штутгарту. У овом граду је веома развијена црквена образовна мисија. То сведоче и подаци са почетка школске 2013/14. г. који показују да веронауку при Цркви Сабора Срба Светих похађа 267 ученика. *Звонце* је у лађи цркве одржало мали час историје и представило живот и дело наших великана од Св. Саве до Св. Владике Николаја и блаженопочившег Патријарха Павла. Потом је старешина цркве прота Братислав Божовић одржао час веронауке на ком су деца кроз осмех одговарала на питања. На овом интерактивном часу деца су награђена специјалним даровима редакције *Звонца*. Потом су посећена деца из парохије у Карлсруеу. У Храму Св. Петке делегацију је сачекао парох Александар Шкорић. Првог дана *Звонце* је представило свој рад деци, ученицима веронауке и њиховим родитељима и одржало монодраму „Ми смо њихови потомци“. Другог дана, концертом хора „Св. Јован Златоусти“ и часом веронауке деца су обрадовала редакцију *Звонца*. У месту Филинген–Швенинген, око храма посвећеног Сабору Архангела Михаила свила је духовно гнездо велика српска заједница. Домаћин члановима редакције био је прота Миленко Марковић, који је госте дочекао поздравном беседом у препуној сали парохијског дома. Након представљања мисије и пројекта *Звонца*, у програму су учествовала деца домаћини, чланови КУД-а „Јелек“ која су рецитовала и певала о Србији и одиграла сплет српских народних кола и игара. Игроказом „Бајка о принцези Зевки“, коју су извели Димитрије Стикић и глумац Борко Сарић завршено је гостовање.

Извор: *Светосавско звонце*

дипломе победницима овог окружног такмичења, а директорима школа који су били домаћини општинских и окружног такмичења захвалнице.

Јереј Милан Ђорђевић

У ЛЕЛИЋУ

У част Св. Вл. Николаја

У манастиру Лелић, у суботу 3. маја 2014. на празник Св. Владике Николаја

Жичког Св. Арх. Литургију служили су Њ. П. епископи ваљевски Г. Милутин и бихаћко-петровачки Г. Атанасије. На позив Владике Милутина, председник Србије г. Томислав Николић, присуствовао је и причестио се на Св. Литургији. Саслуживало је свештенство из епархија београдско-карловачке, црногорско-приморске, бихаћко-петровачке, ваљевске, шабачке и канадске. У име Епархије ваљевске, Владика Милутин уручио је председнику Николићу Орден Св. Владике Николаја. Највеће епархијско одликовање шефу државе додељено је „за велики труд и бригу за земљу Србију и српски народ и неуморан рад на унапређењу односа између државе Србије и

У ПАТРИЈАРШИЈИ СРПСКОЈ

Сазван Свети Архијерејски Сабор

Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве сазвао је Свети Архијерејски Сабор у редовно заседање за 2014. годину.

Поводом обележавања 900. годишњице рођења Св. Симеона Мироточивог, овогodiшњи Свети Архијерејски Сабор СПЦ започеће 14. маја Светом Архијерејском Литургијом у Саборном храму Успења Пресвете Богородице у манастиру Студеница, с почетком у 8.30 часова. Свечани чин призива Светога Духа на почетку рада Сабора биће одслужен у Храму Св. апостола Петра и Павла у Расу код Новог Пазара, у 14 часова. Радни део заседања Светог Архијерејског Сабора започиње 15. маја 2014. године у Патријаршији српској у Београду.

Четврта генерација свршених богослова 1953-1954. г.

Четврта генерација свршених богослова 1953–1954. из Богословије Св. Кирила и Методија прославиће на празник Св. Кирила и Методија, 24. маја 2014. године, 60. годишњицу матуре у манастиру Раковица у Београду.

За све информације око прославе можете се обратити Живановић Јакову на бр. тел.: 066/142–772; Цветановић Момчилу на бр. тел.: 064/452–7798 или Стајић Петру на бр. тел.: 064/800–1009.

Српске Православне Цркве, а у част прве званичне посете Епархији ваљевској и њеним светињама“.

Владика Милутин је председнику Николићу уручио и позивницу за велику свечаност, чији је домаћин Епархија ваљевска а која ће се одржати 14. јуна 2014 – на дан који је у диптиху светих посвећен Св. оцу Јустину. Председник Томислав Николић је заједно са Владиком Милутином посетио и манастир Ђелије, гроб Св. аве Јустина.

Ј. Ј. ; Извор: Епархија ваљевска

У ПРИЗРЕНУ

Храмовна и крсна слава

Празник Св. великомученика Георгија, храмовна слава Саборне цркве и крсна слава Епископа Теодосија, свечано је прослављен у Призрену. Св. Литургију је служио Вл. Теодосије уз саслужење више свештеномонаха и свештеника и у присуству преко сто верника. Појали су ђаци Богословије „Свети Кирило и Методије“ из Призрена.

40. годишњица матуре свршених богослова 1969-1974. из Призренске богословије

Генерација XIX кола ученика Богословије Светих Кирила и Методија из Призрена прославиће 40. годишњицу матуре у четвртак 5. јуна 2014. године у Крагујевцу.

Потребно је да се долазак на прославу матуре потврди до 25. маја 2014. године.

За све информације можете се обратити свештенику Сави Арсенијевићу, парохи крагујевачком, на телефон број 064/474–2124 или свештенику Мирославу Миленковићу, парохи београдском, на телефон број 064/809–3664.

Након Св. Литургије одржана је свечана славска литија у којој ношен и део часних моштију Св. Георгија. Колач и славско жито благословио је Архим. Стефан, игуман манастира Зочиште.

Извор: Епархија рашко-призренска

НА ЊЕГУШИМА

Крсна слава светородне лозе Петровића

Св. Литургијом и благосиљањем славских колача у Цркви Св. Ђорђа и у Његошевој родној кући на Његушима прослављен је Ђурђевдан – крсна слава светородне лозе Петровића.

АПЕЛ

Сања (Надовеза) Настасијевић је мајка двоје деце, која се већ 6 година лечи од рака лимфних жлезда. После примљених моноклонских антитела у Немачкој, борбу за излечење је наставила на Институту у Сремској Каменици. Сада је неопходно да уради трансплантацију коштане сржи, која се примењује за лечење болесника оболелих од Хочкинсове болести у болници *Санкт Францискус* у Фленсбургу у Немачкој.

За лечење је неопходно прикупити 145.000 евра. Учинимо све што је до нас и подржимо акцију Добротворне фондације Српске Православне Цркве *Човекољубље* и помозимо сестри Сањи и њеној породици! Уплате можете извршити на следећи рачун:

Societe Generale Bank – динарски рачун: 275–0010321878884–46

Sberbank – динарски рачун: 285–2070330001568–03

Sberbank – девизни рачун: F/X IBAN RS 35285207541000574867

сврха уплате: Humanitarna pomoc (bez poziva na broj)

или слањем празне поруке на СМС број 1136 (цена поруке је 100 динара са ПДВ).

60 година од матуре генерације 1950-1954. Призренске богословије

Састанак 24. маја 2014. г. у манастиру Раковица. Света Литургија у 8.30. За детаљније информације позвати протођакона Момира Лечића на 064/800–3855 или 011/183–822.

Св. Литургију служио је Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије, уз саслужење свештенства и молитвено учешће вјерног народа. Одговарали су ђаци Цетињске богословије.

У литургијској бесједи Митрополит Амфилохије је подсетио на ријечи Св. Петра Цетињског да је у имену Божјем суд и правда и да је тим пророчким ријечима украшена светородна лоза Петровића. Након службе у родну кућу Петра Другог Ловћенског је унијета његова икона и благосиљан славски колач.

Литургијском слављу присуствовала је и делегација грчке амбаседе у Подгорици. *Р. В. ; Извор: Митрополија црногорско-приморска*

У ЕПАРХИЈИ БАЧКОЈ

Прослава Ђурђевдана

У уторак, 6. маја 2014, житељи Новог Сада, предвођени Епископом новосадским и бачким Г. Иринејем, торжествено су прославили престони празник Храма Св. великомученика, Георгија. Прослављање празника отпочело је празничним бденијем којим је началствовао Владика Иринеј уз саслужење Архимандрита Данила Љуботине, презвитера Драгана Петровића и ђакон Мирослава Николића. На сам дан празника ехаристијским сабрањем началствовао је Епископ бачки Г. Иринеј, уз саслужење Епископа јегарског Г. Порфирија, Архимандрита Данила Љуботине, протојереја-ставрофора Радослава Живанова, Ранка Гуњића, и других.

Извор: Епархија бачка

У БЕРНАМА

Прослава заштитника немањихке задужбине

Свечано празновање Св. великомученика Георгија, небеског заштитника древне немањихке задужбине Ђурђевих Ступова – катедралног манастира Епархије будимљанско-никшићке и града Берана, након ехаристијског сабрања којем је присуствовао многобројни вјерни народ и гости из свих крајева отаџбине, настављено је у послеподневним часовима. Вечерњу службу служио је протојереј-ставрофор Драган Ристић са свештенством и свештеномонашвом епархије. Потом је услједила Ђурђевданска свенародна литија у којој је учествовало више хиљада људи, житеља беранског краја и других мјеста Црне Горе и Србије, а која је кренула од манастира Ђурђеви Ступови улицама Берана до Саборног храма Св. Симеона Мироточивог у изградњи. Литију вјер-

ног народа, бројног свештенства и свештеномонаштва предводио је Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије.

Сабрањем и славским програмом, које је благословио Вл. Јоаникије, у порти манастира Ђурђеви Ступови, настављена је велика народна свечаност.

Извор: Епархија будимљанско-никшићка

У БИЈЕЉИНИ

Крсна слава Еп. Хризостома

Крсну славу, Св. великомученика Георгија, свечано и домаћински прославио је Епископ зворничко-тузлански Г. Хризостом. Слављење је почело служењем празничног вечерња у Храму Св. великомученика Георгија у Бијељини. Саслуживали су протојереји Милан Перковић и Зоран Петровић и ђакон Богдан Стјепановић. На сам дан славе, Преосвећени Владика је служио Св. Литургију у истом храму. Ломљење славског колача и благосиљање славског жита обављено је у свечаној трпезарији Епископије, а чин благосиљања и ломљења славског колача обавио је архијерејски замјеник протојереј-ставрофор Јово Лакић. Владика Хризостом је потом приредио славску трпезу за свештенство архијерејског намјесништва бијељинског.

Љ. К. ; Извор: Епархија зворничко-тузланска

У ЕПАРХИЈИ ДАЛМАТИНСКОЈ

Прослава Светог Ђорђа

На празник Св. Ђорђа свечано је прослављена храмовна слава у Книну. Св. Литургију служили су протојереј Владимир Вукосављевић и протонамјесник Саво Мајсторовић, домаћин славе. На Св. Литургији сабрао се многобројни вјерни народ да прослави великог угодника Божијег кога многи парохјани у Книну славе као своје крсно име.

Епископ далматински Г. Фотије служио је Св. Арх. Литургију у Храму Светог Спаса у Шибенику, 6. маја 2014, уз саслужење протојереја Милорада Ђурђевића и протођакон Дажана Трифуновића. На крају Св. Литургије, Владика

Фотије је благословио славске колаче и жито вјерницима који Св. Георгија прослављају као своју крсну славу.

Извор: Епархија далматинска

РИЈЕКА

Прослава Светог Георгија

На празник Св. великомученика Георгија, Св. Арх. Литургију, поводом храмовне славе на Сушаку, служио је Епископ горњокарловачки Г. Герасим уз саслужење јеромонаха Наума и протојереја Марка Ђурића. Након Литургије, обављен су трократни опход око храма и благосиљање колача и кољива. Током дана, Владика Герасим је осветио и новообновљене просторије у склопу ЦО Ријека.

Извор: Епархија горњокарловачка

У ЉУБИЊУ

Празнична Литургија

На празник Св. великомученика Георгија у Храму Рођења Христовог у Љубињу служена је празнична Литургија. У Љубињу много породица слави Св. Георгија као своју крсну славу. Ове године су се у великом броју окупили у храму да кроз Литургију, причешћем започну крсно славље.

Извор: Епархија захумско-херцеговачка

У МИТРОПОЛИЈИ

ЦРНОГОРСКО-ПРИМОРСКОЈ

Дани Св. Василија

Архиепископ петергофски Г. Амвросије, који је гост овогодишње духовне манифестације „Дани Светог Василија Острошког“, Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије и Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служили су 11. маја 2014. са свештенством Свету службу Божију у Саборном храму Христовог Васкрсења у Подгорици. Одговарали су чланови Хора Петроградске духовне академије, а молитвено су учествовали многобројни верници из Подгорице. Светом Архијерејском Литургијом, којом је, 12. маја, на дан празника, началствовао Митрополит Амфилохије свечано је прослављена слава манастира Св. Василија на Острогу. На десетине хиљада поклоника из свих крајева света стигло је у манастир да се поклати моштима Св. Василија Чудотворца и прослави име Божије чија се слава пројавила у његовим светим моштима. ■■

У вечан спомен биће праведник

**Протојереј-ставрофор
др Радован Биговић
(17. јануар 1956 – 31. мај 2012)**

На годишњицу упокојења о. Радована Биговића, у суботу 31. маја 2014. године, у манастиру Св. Архангела Гаврила у Земуну у 9 часова биће служена Света Литургија, а потом парастос на Земунском гробљу.

**Упокојио се у Господу проф.
Слободан Мирковић
(29. април 1972 – 29. април 2014)**

Дана 29. априла 2014, после краће и тешке болести, у 42. години живота, упокојио се Слободан Мирковић, дугогодишњи професор Богословије Светог Петра Дабробосанског у Фочи. Опијело је служено 1. маја у Храму Рођења Пресвете Богородице у Вишеграду уз присуство великог броја свештенослужитеља, од којих су многи били његови ђаци, као и неколико стотина вјерника. Слободан је сахрањен истог дана на гробљу у Косову Пољу код Вишеграда. Током цијелог свог живота, Слобо, како су га многи знали, трудио се да у себи оствари врлине које треба да красе сваког хришћанина, увијек инсистирајући на учешћу у светотајинском животу Цркве. Иза себе је оставио супругу Наташу и четворо деце. Био је поштован пријатељ и сарадник, духовни отац својим ђацима. О томе најбоље свједоче ријечи једног од нас – некадашњег ђака, Николе Предолца: „Човек, који је својом добротом и благошћу сведочио оно што је проповедао... својим ученицима био је други отац, професор, чија је реч била блага, тако питка да се Христова наука кроз њу морала усадити у свачија срца...“ Наш драги професор се преселио у небеска насеља, а нама који остајемо у овоземаљском животу треба да буде на понос што смо се удостојили живљења са оваквим човеком. Драги наш професоре, нека те Господ настани у царство своје и подари вјечни покој!

проф. Вјекослав Јовановић

**† Живко Подгорац
(1932–2014)**

Двадесет петог априла 2014. године, на празник Живоносног источника, изненада је престало да куца племенито срце Живка Подгорца, дугогодишњег професора више богословија Српске Православне Цркве.

Проф. Живко Подгорац је рођен 1932. године у Опланићима, код Краљева. Богословију у манастиру Раковици је завршио 1953. године, а Богословски факултет у Београду 1960. године. Од 1962. до 1974. године служио је као наставник у Боговађи, код Лајковца, а од 1974. до 1990. године био је суплент богословије у манастиру Крка, када је, по потреби службе, премештен у богословију у Призрену. После изгона са Косова и Метохије, заједно са једним разредом, одлази у богословију у Фочи, да би се наредне школске 2000/2001. године вратио у матичну богословију, сада већ у Нишу, где ће остати све до остваривања права на пензију, 2007. године.

Био је редак и драгоцен човек. Мало је таквих личности које код свих људи изазивају неподељена осећања. Мали је број људи у којима је тако очигледно уклесана искра људског достојанства како је то био случај са професором и братом Живком Подгорцем. Био је то човек, господин, брат, професор, васпитач – хришћанин. Велико господство, једноставност и приступачност, отвореност, ведрина духа и необична љубав према ђацима којима је предавао, само је део врлина које су красиле душу овог племенитог човека. И, управо, имајући ту искру људског достојанства тако дубоко уклесану у саме темеље његове боголике личности, он се борио за сваког свог ђака, за његово људско и ђачко достојанство. То је оно по чему ће га памтити генерације и генерације његових захвалних ученика – богослова из манастира Крке, Призрена, Фоче и Ниша.

Наиме, његов је живот у толикој мери био повезан и проткан богословијом да готово и није имао приватни живот. Свега себе је жртвовао као *свећаленицу*, добровољно и свесно, у исто време тихо и ненаметљиво, изгарајући на послушању које му је Црква поверила. Светосавска Црква је увек високо ценила и вредновала посвећеност овог неуморног посленика на делу црквене просвете, те га је, својевремено, Св. Архијерејски Синод одликовао високим одликовањем – Орденом Светог Саве II степена.

На његовој сахрани, у родним Опланићима код Краљева, у Топину недељу, 27. априла, окупио се велики број његових пријатеља и ђака. Опело је служио Архимандрит Јован (Радосављевић), пријатељ и дугогодишњи колега поч. Живка, уз саслужење 52 свештенослужитеља, који су ту дошли само и једино по диктату срца и из осећања поштовања и искрене привржености покојнику. Од поч. Живка се, у име свих његових ђака, надгробним словом опростио потписник ових редова. И, вероватно, то питома моравско село неће видети величанственију сахрану, која као да се претворила у свечану празничну литију.

Поч. Живко није имао своје деце. Његови ђаци су били његова деца. Они су свога професора и васпитача испратили уз појање васкршњег тропара, благодарни Богу на превеликом дару и благослову. А поч. Живко је био управо то – благослов и дар.

Нека му је од нас, његових ђака, вечита благодарност, а од Господа вечан и блажен спомен!

*Свешћеник Дејан Крстић,
наставник Богословије у Нишу*

Обновимо Храм Светог Јулијана у Шибенику

Храм Светог Јулијана у граду Шибенику саградили су православни Срби и Грци 1569, у данашњем старом градском језгру Шибеника. Ово је један од четири православна храма у овом граду. У Другом свјетском рату је бомбардован и том приликом је знатно страдао – остали су само спољашњи зидови. Иако је вријеме тешко и оскудно како материјално тако и бројем наших вјерника (у последњем рату 1995. већи дио православних Срба је протјеран са својих вјековних огњишта), са Божијом помоћи и благословом Епископа далматинског Г. Фотија, ових дана ћемо почети са првим припремним радовима око обнове Храма Светог Јулијана.

Стога молимо и апелујемо на све вјернике и људе спремне да чине добро, да се укључе и помогну у овом значајном и за наше спасење корисном дјелу.

Сви који желе помоћи свој прилог могу уплатити на жиро-рачун Црквене општине Шибеник:

HR2024840081103822256

Raiffeisen BANK

Помозите и ви обнову Призренске богословије!

У септембру 2011. године обновљен је рад Богословије у Призрену, која је запаљена и уништена у мартовском погрому 2004. године.

Богословија је од кључног значаја за опстанак српске заједнице на КиМ – којој су потребни свештеници који су одрастали, учили и живели на овим просторима. Епархија рашко-призренска и косовско-метохијска овом приликом упућује апел верном народу у земљи и расејању да својим прилозима помогне рад Призренске богословије.

Динарски рачун:

Комерцијална банка, 205-172349-51

Савез потомака ратника Србије 1912-1920.

у сарадњи са
Канцеларијом за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Владе Републике Србије
у циљу обележавања сто година Првог светског рата упућује:

ЈАВНИ ПОЗИВ ГРАЂАНИМА СРБИЈЕ И СРБИМА У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ФОТОГРАФИЈА И ОСТАЛИХ ДОКУМЕНАТА ИЗ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Учествујте у стварању Албума сећања на наше претке из Првог светског рата. Уколико поседујете фотографије, аутобиографске списе, дневнике, писма војника, разгледнице и друга документа од историјског значаја као сведочанства догађаја из периода Првог светског рата скенирана документа доставите на веб адресу:

славним-прецима.срб

Овај јединствени веб портал биће отворен за пријем ваших докумената од

19. марта – 31. маја 2014. године

Историја нас обавезује и позива да сачувамо успомене и сећања на велике године српског народа 1914-1918. и улогу сваког појединца у њему, негујући љубав, хуманост, част, рад, стваралаштво и опште добро као личну одговорност за будућност наших потомака.

ОЖИВИМО СЕЋАЊА, ОСВЕЖИМО ПАМЋЕЊЕ, ПОМОЗИМО ИСТОРИЈИ